

ФРИДРИХ ШИЛЛЕР

МАРИЯ СТЮАРТ

Тўрт пардали шеърин фожиа

Туроб Тўла таржимаси

ҚАТНАШУВЧИЛАР:

- Елизавета — Англия қироличаси.
Мария Стюарт — Шотландия қироличаси, Англия қалъасида
тутқинда.
Роберт Дадли — граф Лестер.
Роберт Тальбот — граф Шрусбери.
Вильям Сесил — барон Берли — давлат хазиначиси.
Граф Кент
Вильям Девисон — давлат секретари.
Эмиас Паулет — Мария Стюартнинг бош назоратчиси.
Мортимер — унинг жияни.
Граф Обепин — Франция вакили.
Граф Бельевр — Франциянинг фавқулудда элчиси.
Окелли — Мортимернинг дўсти.
Дрежен Друри — Мария Стюартнинг иккинчи назоратчиси,
Паулетнинг ёрдамчиси.
Мельвиль — Мариянинг эшик оғаси.
Бергойн — унинг табиби.
Анна Кеннеди — унинг энагаси.
Маргарита Керл — унинг канизаги.
Графлик Шерифи.
Гвардия офицери.
Франция амалдори.
Алиса.
Розамунда } Мариянинг канизаклари.
Гертруда }
Гвардиячилар.

БИРИНЧИ ПАРДА

БИРИНЧИ КЎРИНИШ

Фотерингей қалъаси. Хона.

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Парда Анна Кеннеди билан Паулетнинг қаттиқ жан-жали устида очилади. Паулет Марияга тааллуқли жавонни очиб кўрмоқчи, Анна кўрсатмоқчимас. Друрининг қўлида лўм.

Кеннеди

Шошманг, сэр. Қанақа сурбетлик, тагин!
Тегманг у жавонга.

Паулет

Қайдан бу гавҳар,
Билагузук? Еки томдан тушдимиди?
Нима, ё боғбонга аталганмиди?
Наҳотки, кўз-қулоқ бўлганимиз, ҳатто —
Тинтув, титкилашлар билан ҳам битмас —
Туганмас хотинлар қақир-қуқури!

(Зўрлик билан жавон тарафга ўтади.)

Қани, бундай тур-чи!

Кеннеди

Йўқол, ярамас!
Леди буюмлари, ахир!

Паулет

Жуда соз!

(Ғаладондан қоғозлар олади)

Кеннеди

Шунчаки эрмакка ёзилган гаплар,
Хат, мактубдан бошқа ҳеч бир нарса йўқ.

Паулет

Ҳамма ағдар-гўнтар ана шулардан!

Кеннеди

Маликанинг ҳали чала мактуби
Буюк Англия маликасига.

Паулет

Яхши, топшираман.

Бу нима тагин?

*(Хуфия ғаладонга қўл солади ва безаклар қўлига
илашиб чиқади.)*

Фаранг нилуфари, қимматбаҳо тошлар...
Ажойиб гулчамбар.

(Друрига узатади.)

Аввалгиларига

Қўшиб қўй!

Кеннеди

Илтимос қиламан, олманг,
Қолган умримизнинг сўнги безаги.
Айирманг уни бу илинжидан ҳам,
Бошқа ҳаммасини тортиб олдингиз.

Паулет

Қўрқманг, булар бари ишончли қўлда,
Вақти келиб, барин қайтиб олади.

(Друрини жўнатади.)

Кеннеди

Ана, унинг ўзи!

Паулет

Қўлларида бут,
Ҳаёт ишқи эса кўнглида!

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Мариянинг юзида ўртик, қўлида бут.

Кеннеди

(Мариянинг истиқболига шошилади.)

Оёқости бўлдик бунда, маликам.

Мария

Тагин нима бўлди? Эс-хушингни йиғ.

Кеннеди

Ғаладонларингни титкилади у.
Олиб қўйди ҳамма қоғозларингни,
Қандай азоб билан сақлаб келганим
Тўй либосларингни, зийнатларингни,
Кечмиш Франция хотираларин,
Ҳамма-ҳаммасини!.. Энди қиролича,
Қолмади битта ҳам шоҳона белгинг.

Мария

Энди ҳаммасига кўникиб қолдим,
Чидарман, эҳ Анна, бунисига ҳам.
Сэр, бугун мен ўзим бермоқчи бўлган —
Нарсани олишга чакки шошибсиз.
Бир хат бор сиз олган қоғозларимда,
Опамга — Англия маликасига.
Уни шахсан унинг ўз қўлига
Топширишга ваъда қилоласизми,
Кўрсатмай ғазначи хоин Берлига?

Паулет

Мен бунни, миледи, ўйлаб кўраман!

Мария

Мактуб мазмунидан хабардор бўлинг:
Сўрайман малика марҳаматини,
Унинг қабулини, юз кўришмоқни.
Мен уни ҳеч қачон кўрган эмасман.
Эркаклар тергади мени. Мен билан

Унвон, табақада ҳеч тенг бўлмаган
Кишилар суд қилди, мени, беҳаё.
Лекин қиролича билан биз битта —
Жинсдан, унвонданмиз, табақаданмиз,
Мен унга, ягона қироличага,
Опамга, ниҳоят аёл кишига
Ҳамма гапни очиқ айта оламан!

Паулет

Шараф — тақдирлари олдида аввал,
Миледи, эркаклар табақасининг
Зотан сизга фарқи йўқ эди шекил.

Мария

Тагин кетасизми ҳеч нарса демай,
Нохуш ҳасрат билан қолдириб мени?
Бир ой бўляпти. Қирқ комиссарингиз *
Дўқ ва доврұқ билан келиб-кегишди.
Тергадилар мени ҳуда-беҳуда,
Нари-бери ўтди кулгили суд ҳам.
Арвоҳдай келишиб — кетишди бари.
Дараклари ҳам йўқ ўшандан буён.
Билмоқчиман ахир, оқибатини,
Ҳеч бўлмаса сизнинг назарингизда!
Ким устун?
Дўстларнинг меҳнатларими,
Бегуноҳлигимми, ёки бўлмасам
Қирдикорларими душманларимнинг?
Бир нарса денг, ахир! Кимга таяниб,
Кимга мурожаат қилай, ахир, сэр!

Паулет

(ўйлаб)

Аламингиз бўлса тангридан олинг.

Мария

Тангри шафқатидан бутун умидим.
Ва лекин шубҳам йўқ ҳали ердаги —
Бандаларининг ҳам одиллигига.

Паулет

Суд одил, миледи, хотиржам бўлинг.

Мария

Тергов тугадими? Очиқ айтинг, сэр.

Паулет

Билмадим.

Мария

Ҳукм-чи? Ҳукм чиқдими?

Паулет

Билмадим.

Мария

Бу ерда тез битади иш,
Худди шу суд каби баногоҳ, осон.
Тўсатдан келарми ҳатто ўлим ҳам?

Паулет

Тахминингиз тўғри, аҳтиёти шарт
Тайёр турганингиз яхшироқ, леди.

Мария

О, сэр, ҳайратимни билсангиз эди,
Берли ва Гастонлар суди неларга —
Қодирлиги менга ойнадай равшан!
Масала бундамас. Ҳамма масала —
Буюк Англия қироличасининг
Жасорати ҳамда иродасида.

Паулет

Қиролича фақат ўз виждонидан
Ҳамда парламентдан* чўчийди, холос.
Суд ҳукмин ҳукумат ижро этади,
Қатъий ва бегумон ҳамма ерда ҳам!

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Уша ер. Мортимер киради.

Тога, сўрашяпти.

(Чиқади. Унинг бу қилиғи қиролчага малол келди ва унинг орқасидан чиқишга ҳозирланган Паулетни тўтатади.)

М а р и я

Бир оз тўхтанг, сэр!
Нима десангиз ҳам майли, кечирдим,
Ешингиз ҳурмати, кечирдим... Аммо
Тобим йўқ такаббур йигитингизга,
Халос эгинг мени дағдағасидан.

П а у л е т

Ўанча қабиҳ бўлса, шунча яхши менга,
Хотинларнинг сохта кўз ёшларига
Дарров учадиган ёш бола эмас
Шуни яхши билинг, леги, бир пақир
Сизнинг сеҳрингиз ҳам унинг олдида?!

(Кетади.)

ТҲРТИНЧИ МАНЗАРА

М а р и я, К е н н е д и.

К е н н е д и

Шунча чарс дағаллик юзингизга қараб?!
Бу қандай бетсизлик!

М а р и я

(фикрга толади)

Салтанатимизда
Ортиқча эрк бердик хушомадларга.

Бунақа гапларий эшитиш, Анна
Бу қора кунларга қонуний энди.

К е н н е д и

Ўксиманг, маликам, қўйинг, бўшашманг,
Ахир доим мени ғамдан йироқ юр —
Дегучи ким эди, сизмасмидингиз?
Мен бўлсам кулардим сизнинг бепарво
Ва беғам, ҳавойи шўхлигингиздан.

М а р и я

Асти кетмаяпти кўзимдан, Анна,
Қониға беланган эрим Дарилей.

К е н н е д и

Маликам!
Эсламанг ўшани энди,
Ювдингиз-ку уни, гуноҳ бўлган бўлса,
Виждон азоби-ла! Ахир аллақачон —
Черков ҳам, худо ҳам кечирган сизни,
Бошқалар ўлдирди уни, сиз эмас!

М а р и я

Билардим барини, аралашмадим,
Ҳалокатга тортдим эркалаб туриб.

К е н н е д и

Қамраб олган эди сизни жаҳолат
Уша дақиқада, кушандангиз Ботвель —
Юз ўғиртирганда сизни дунёдан,
Сизни шу аҳволга келтирмақ учун
Юртни қутуртириб, масхара қилиб
Бадбахт, ишга солди ҳатто шайтонни!
Хуллас, йўл бердингиз шармандаликка.
Бундан кейин эса, оҳ парвардигор...

М а р и я

Давом эт, давом эт: сўнгра қотилнинг
Никоҳига кирдинг...

Кеннеди

У, малъун иблис —
Бошлаган йўл эди, умрингиз шаънига
Мангу ўчмас бўлиб тушган қора доғ.
Кейин қилмадингиз бошқа жиноят.
Тамом тузалдингиз, бунга шоҳидман
Тушманг тушқунликка, хотиржам бўлинг,
Англия олдида гуноҳингиз йўқ.
Тамомила ҳақсиз, ҳақсиз, маликам,
Нечун ноҳақликка бўйин эгасиз?!
Бу ерда тутишга ҳақлари йўқ сизни,
Сизга хўжайинмас Елизавета!

Мария

Ким у?

Эшикда Мортимер кўринади.

Кеннеди

Кетинг энди, жияни унинг.

БЕШИНЧИ МАНЗАРА

Уша саҳна. Мортимер аста аланглаб киради.

Мортимер

(Кеннедига)

Бизни холи қўйинг. Эшикда туринг.
Озгина гапим бор қироличага.

Мария

(жиддий)

Кетма, тўхта, Анна.

Мортимер

Қўрқманг, маликам.
Мадавини ўқинг.

(унга хат беради)

Мария

(Хатни очиб, ҳайратда чекинади.)

Нима, нимади?

Мортимер

(Кеннедига)

Чиқиб туринг, Анна. Кўз-қулоқ бўлинг,
Устимизга тоғам келиб қолмасин.

Мария

(Кеннедига)

Бор, Анна, чиқиб тур, айтганини қил.

Кеннеди ҳайратда чиқади.

ОЛТИНЧИ МАНЗАРА

Мортимер, Мария.

Мария

Тоғам — кардиналдан, Франциядан!*

(Ўқийди.)

«Бу хатни элтгувчи жаноб Мортимер,
Ғурбатда ишончли, яхши дўстингиз»

(Ҳайрат билан Мортимерга қарайди.)

Наҳотки кўзимга ишоналмайман?
Менга тушунтиринг нима гап ўзи?
Гапиринг, қанақа, қаердан бу бахт?

Мортимер

Машъум хабар билан келади ҳозир —
Менинг тоғам — сизнинг мухолифингиз.
Айтиб қўяй, леди, сизни бу зарбдан —
Қутқариш пайида тақдири азал!

Мария

Гапиринг.

Мортимер

Йигирма ёшларда эдим,
Уйдан чиқиб кетдим бошимни олиб,
Ўсдим пуританлар тарбиясида.
Нафрат билан ўсдим католикларча*!
Аввал кезиб чиқдим Францияни,
Сўнгра Италия бўлди бошпана,
Дуч келдим шу ерда шотландлар билан
Яширин французлар тўғарагига.
Ана шу уюшма сабаб бўлди-ю,
Таниб қолди мени сизнинг тоғангиз —
Донишманд, улуғвор кардинал* де Гиз.
Нақадар ажойиб мардона инсон!»

Мария

Наҳотки, кўрдингиз уни ёнма-ён!
Мураббийим эди болалигимда.
Хўш, қалай, у қайда, гапиринг тезроқ.

Мортимер

У мени қайтарди черков бағрига,
Юз ўтирдим бадбахт бидъатларимдан.
У сизнинг азобу, рақибларингизни
Битта қолдирмасдан гапириб берди,
Айтиб берди наслу насабингизни.
Ойдай равшан менга ҳамма гап, леги,
Қитдай ҳам гуноҳ йўқ сизда. Ва лекин
Ягона айбингиз шулки, аслида —
Ўзи сизга қарам мамлакат ~~сизни~~
Тобе қилиб бунда ушлаб ётибди.
Келдим у Тальботдан сизни бу ерга
Олиб ўтганларини эшитиб қолдим.
Ўзи ёрлақади, дедим, тангри мени,
Мени, сизнинг халоскорингизни.
Дўстлар кўмаклашди, режа ҳам туздик,
Мана, ўн кундирки, ватанимдаман.
Билишингиз керак энди бу гапни,
Очмоқ вақти етди хавфу хатарни!

М а р и я

Нима, очиқ айтинг, ҳукм чиқдими?
Қўрқманг мендан асти, қулоғим сизда!

М о р т и м е р

Ҳукм чиқди, леди... Қирқ икки ҳакам
Гувоҳкор деб топди, олий палата *
Қуйи палата ҳам, Лондон ҳам ҳатто,
Ҳамма ижросини кутмоқда энди,
Елғиз қиролича ушлаб турибди.
Сақлаб қолиш учун эмас, аксинча,
Мажбур бўлганини тазйиқ остида
Мамлакатга гўё кўрсатмоқ учун!

М а р и я

(ўзини туггани ҳолда)

Наҳот журъат этса, тожли бошимни
Ойболта остига қўйдиришга у?

М о р т и м е р

У буни, маликам, қила олади.

М а р и я

Наҳот остин-устин қилишга қодир
Ҳокимлик асосин, подшолик номин?
Наҳот ҳайиқмайди Франциядан?

М о р т и м е р

Тинчлик шартномаси тузади, леди,
Анжуя герцогига тегиб олади.

М а р и я

Испан қироли-чи, жим турармикан?

М о р т и м е р

Қўрқмайди ер юзи бош кўтарса ҳам,
Халқ билан ҳамжиҳат.

М а р и я

У ҳали мени
Халқига кўрсатиб ўлдирмоқчими?

М о р т и м е р

Бунақа гапларга бизда, маликам,
Ўрганиб қолишган. Қонли кундага —
Бош қўйган олия аёллар каммас.
Елизаветанинг ўз волидаси,
Катерина Говард ва леди Грей!..

М а р и я

(Бир неча дақиқа жимликдан сўнг.)

Йўқ, сэр, менга бўлган садоқативгиздан
Сизга шундай бўлиб кўривяпти.
Менинг хавфим ўзга, кунда ҳам эмас.
Ҳеч нима билдирмай жаллод юбориб,
Изсиз ўлдирмаса, дея кўрқаман.
Оғудан кўрқаман. Бирон қадаҳни
Беташвиш, бешубҳа бўшатомайман.

М о р т и м е р

Миледи, кўрқманг ҳеч, сизнинг жонингизга
Қасд қилганлар ўзи бўлишади маст.
Ҳамма нарса тайёр, менинг ёнимда
Ун икки ёш йигит қасамёд қилди
Шу кечаёқ сизни олиб қочишга.
Франция вакили граф Обепин
Хабардор, ёрдамга ваъдаси ҳам бор.
Учрашув жойимиз — унинг саройи.

М а р и я

Наҳот кўтарилди хотирингиздан
Лондон кўпригида санчилиб ётган
Тичберн, Бабингтон боши, Мортимер?

М о р т и м е р

Йўқ, леди, кўрқмаймиз, сиз учун майли,
Шундай ўлимга ҳам тайёرمىз!

М а р и я

Бизни --

Қутқара олмайди ҳеч қанақа куч.
Душман кучли, айёр, сиз ўйлагандан!
Битта тоғангиз, посбонлар эмас,
Бутун Англия қоровулликда.
Фақат Елизавета фармонигина
Бу дарбозаларни оча олади.

М о р т и м е р

Ўйламасангиз ҳам бўлади буни.

М а р и я

Тагин бир одам бор, мени зиндондан
Олиб чиқадиган ундан ўзга ҳам.

М о р т и м е р

Ким у?

М а р и я

Граф Лестер!

М о р т и м е р

(ҳайрон)

Граф? Кушандангиз?
Яқин маслакдоши қироличанинг?

М а р и я

Кимга насиб бўлса мени қутқариш,
Фақат якка-ёлғиз ўша бўлади.
Боринг, унга айтинг бор гапингизни.
Сизни бу ердан мен юборганимга,
Гувоҳ бўлур, мана суратим, хатим.

*Кўксидан яширин хатини Мортимерга олиб беради.
Мортимер бир оз иккиланган ҳолда хатни олади.*

Олинг, кўпдан бери олиб юрибман.

Асти йўл бермади баттол тоғангиз.
Сизни асли менга тангри юборди.

М о р т и м е р

Бу жумбоқни менга очсангиз бир оз.

М а р и я

Яхшиси, эшитинг граф Лестердан,
Очиқ айтаверинг унга батамом.
Очиқ сўзлашади у ҳам сиз билан.
Ким унда?

К е н н е д и

(Шошиб киради.)

Сэр Паулет ва бир амалдор.

М о р т и м е р

Бу Берли,
Бўшашманг, нима деса ҳам
Гапларини тингланг бамайлихотир.

(Узга эшикдан чиқиб кетади, Кеннеди ҳам.)

ЕТТИНЧИ МАНЗАРА

Мария, Лорд, Берли, Паулет.

П а у л е т

Билмоқчи эдингиз тақдирингизни,
Лорд Берли тафсилин айтгани келди.
Қабул қилмоқ лозим итоат билан.

М а р и я

Ўйлайман, ҳақиқат қилинган шаксиз.

(курсига чўкади)

Б е р л и

Хукми фармон билан келдим мен сизга!

М а р и я

Хукми фармон... қандай камтаринона!

Б е р л и

Хукми олий, леда, сизга маълумми?

М а р и я

Маълум, модомики Берли хабардор!

Б е р л и

Бузганингиз учун бултурги сулҳни,
Тахтга тақдид қилган исёнкорларни
Ўлим жазосига ҳукм этганидек,
Хукм этди сизни ҳам иккам қирқ ҳакам.
Сиз хоин Баббингтон фитначиларига
Ҳомийлик қилгансиз, йўл кўрсатгансиз.

М а р и я

Қани бунга исбот! Қани хат-ҳужжат?

Б е р л и

Судда кўрсатилган хат-чи, исботмасми?

М а р и я

Бировнинг қўли у, менинг қўлиммас!
Нима билан исбот қила оласиз
Уни менинг хатим эканлигини?

Б е р л и

Ўлими олдидан Баббингтон айтди,
Мен ёздим, қиролича айтиб турди, деб.

М а р и я

Қимга керак бўлди унинг ўлими,
Мен билан юзма-юз келтирмай туриб?

Б е р л и

Шахсий котибингиз Керл ҳам, Нау ҳам
Унга айтиб туриб ёздирганингизни
Тасдиқлашди қасамёд билан.

М а р и я

Демак, аламзада, лақма малайлар,
Сохта гувоҳларнинг чақуви билан
Ҳукм чиқарилди!

Б е р л и

Муҳтарам леди,
Котибингиз Керл салтанатингизнинг —
Шаън-шавкати эмасмиди, ахир?

М а р и я

Шундай деб ўйлардим. Аммо ва лекин
Одам билинади хавф хатарда.
Азоб орқасида, бу майда гаплар
Зарар бермас дея қироличага
Ёлғон гапирган ҳам бўлиши мумкин.

Б е р л и

Ҳеч кимса тилидан тортгани ҳам йўқ.

М а р и я

Менинг олдимдамас, албатта бироқ
Лорд Берли, бу бари ярашмаган гап!
Икки гувоҳим бор, улар тирикдир,
Мени улар билан юзма-юз қилинг.
Бор гапни айтишсин менинг олдимда!
Ахир, қотилга ҳам сўнгги сўз бор-ку!
Ҳамма гапни, деди Тальбот даъвогар —
Айбдор олдида айтмоғи зарур!
Бу юртда шунақа қонун бор, деди.
Сэр Паулет, айтинг-чи, нотўғрими ё?
Мен сизни ростгўй деб биламан, айтинг,
Борми юртингизда шунақа қонун?

Паулет

Шунақа қонун бор, буниси тұғри!

Мария

Ажаб, Шотландия маликасини
Қораламоқ учун қонун керагу,
Оқламоқда эса ахамиятсиз...
Нечун оёқости қилиб қонунингизни,
Учраштирмадилар Баббингтон билан?
Ақалли ҳозирча тириклари билан —
Малайлари билан юзма-юз қилсин.
Нега,
Нега жимсиз?

Берли

Қизишманг, леди.
Битта Баббингтонмас сизни қораловчи...

Мария

Мен бандиман фақат шулар туфайли,
Шулар фақат мени оқлаши керак.
Жавоб беринг, милорд.

Берли

Леди, сиз испан —
Элчиси Мендоза билан бирлашиб...

Мария

(тетикланади)

Жавоб беринг, милорд,
Четга чиқмасдан.

Берли

Диний эътиқодни ўзгартмоқ учун
Бутун Европани Англияга —
Қарши отлантирмоқ бўлдингиз.

Мария

Борди,

Шундай ҳам деяйлик, хўш, нима бўпти?!
Лекин мен уларни ундаганим йўқ.
Мени ноҳақ бунда тутиб турибсиз.
Ахир, мен от солиб келганим йўқ-ку.
Паноҳ тортиб келдим ўз эгачимга.
Кишан топдим аммо паноҳ ўрнига.
Урунда ҳамма гап бўлиши мумкин.
Шундай қилар эдим мен ҳам эҳтимол.
Лекин, қатл этмасдим зимдан ҳеч кимни,
Махфий қотилларнинг қўлида бу тарз.
Демак, менинг ишим қонун биланмас,
Зўравонлик билан ҳал этилмоқда.

Берли

(жиддий)

Бу томонга бурманг гапни, миледи,
Фойдаси йўқ бунинг мағлуб кишига.

Мария

Майли мен мағлубман, у ғолиб, майли,
Хотири жам бўлсин мени ўлдириб.
Лекин ваҳшиёна қонли ишини
Чеккада қилмасин эзгу қонундан.
У эмас, аслида менман даъвогар!

(Кечади.)

САККИЗИНЧИ МАНЗАРА

Берли, Паулет.

Берли

Унинг ғурурини синдирмоқ маҳол,
Кўрдингизми қандай такаббур, ўжар.

Паулет

Беодоблигимни кечиринг, милорд,
Бир оз хато ўтди терговда биздан.

Чакки бўпти уни котиблари билан,
Тичберн, ҳалиги Баббингтон билан
Чақириб юзма-юз қилинмагани.

Б е р л и

(тез)

Яхшики, шунақа қилинмади, рицарь,
Керлми, бе, уни кўргани замон
Тонади гапирган ҳамма сўзидан.

П а у л е т

Унда, мана Англия одил суди ўзи
Ўз суд қонунига риоя қилмай,
Жазоламоқда деб кишиларни ноҳақ,
Бутун ер юзига жар солмайдими?

Б е р л и

Елизаветанинг имзо чектирмай,
Қўлин ушлаб турган мана шу, холос.
«Тирик қолмаслиги керак Мариянинг!»
Мана шу — тинчини, уйқусини бузган.
Ўз этини ўзи ейди у шундай,
Кўзларидан уни ўқиб турибман.
Наҳот бирон киши, дейди ичида,
Топилмаса кўмак учун бу ишда:
Титраб ўтиради тахтида гўё,
Топшира олмасдан жаллод қўлига
Ўзининг туғишган эгачисини.

П а у л е т

Нега бунча ташвиш муқаррар бўлса?

Б е р л и

Ҳамма гап шунда-да. Қироличага
Бу мушкулни осон қила оладиган
Малай лозим, зийрак ҳамда ишончли.

П а у л е т

Ҳамда ишончли?

Б е р л и

Ҳа, сўзсиз, буйруқни
Бир имодаёқ
англаб етадиган!

П а у л е т

Сўзсиз, буйруқни?

Б е р л и

Шундай бўлмаганда, ўз қучоғида
Сақлай олмас эди бу хил авайлаб
Бу хавфли илонни, хизматкорлари.

П а у л е т

(жиддий тусда)

Қироличамизнинг шаънини, милорд,
Шундай авайламоқ менинг учун фарз!

Б е р л и

Рицарь Паулет, сизга бу маликани
Олиб берилганда Тальботдан...

П а у л е т

Милорд!
Жуда оғир хизмат юкланган эди
Ниҳоятда ҳалол назоратчига.
Бу ернинг соқчиси юртда энг ҳалол
Одам бўлишини билмаганимда
Ҳеч қачон турмаган бўлардим бунда.
Бошқача бўлиши мумкин ҳам эмас.

Б е р л и

Ўз ажали билан ўлди деб уни
Овоза қилса ҳам ўтиб кетарди,
Кетар эди тезда унутилиб ҳам,
Таъна ҳам қилмасди ҳеч ким...

Паулет

Виждон-чи?

Берли

Агар уддасидан чиқолмасангиз,
Уддаловчиларга халақит берманг.

Паулет

(гапани бўлади)

Ҳозирча бу ерда мен бор эканман,
Қотил киромайди унинг олдига.
Мен учун бандининг ҳаёти билан
Қироличамизнинг ҳаёти битта.
Сизнинг вазифангиз ҳукм чиқармоқ,
Дор тикламоқ учун уста юбориш.
Ҳукм ва жаллодга дарбоза очиқ,
Ватанни бандидан, бандини эса
Қилич ва заҳардан сақлаш вазифам!

(Қоронғилик.)

ИККИНЧИ КУРИНИШ

«Тахт»

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета, Лестер уни кузатиб киради. Орқаларидан граф
Обепин, граф Белъевр, француз амалдори, граф
Тальбот, лорд Берли, гвардиячилар ҳам киришади.

Елизавета

(Обепинга)

Менга қийин бўлур, граф Обепин,
Денгиз ошиб келган элчиларингизни
Сен-Жермен саройи сингари кутмоқ,
Келтира олмасман қондасин ҳам.
Фахрланадиган ёлғиз нарсам, граф,
Меҳр-оқибати халқимнинг, холос.
Олдига чиқдимми, ўраб олади.
Ва лекин қўрқаман, маликангиздай

Гўзаллар ичида юришдан ҳаргиз.
Билиниб қолади кўримсизлигим.

Обеин

Аксинча, бу юртда, леди, муҳожирнинг —
Биргина хонимда қолади кўзи.
Хонимларда бўлган барча афзаллик,
Ҳаммаси муҳайё шу зотда, леди!

Бельевр

Азиз Олампаноҳ, бораи, валиаҳдни —
Бахтиёр этайин хушхабар билан.
Шаҳзода Эмьендан то Калега қадар
Чопар қўйиб унда интизор кутар,
Никоҳига сенинг розилигингни.

Елизавета

Мени кўп қийнаманг, граф Бельевр,
Никоҳ гулханига ҳали вақт эрта.
Ҳозир юрагимга қил ҳам сиғмайди.

Бельевр

Бизга розилигинг керак, вассалом,
Тўйни эса майли қачон десанг ҳам.

Елизавета

Вакил жаноблари, хотиржам бўлинг,
Буюк Франция валиаҳдига.
Чиқишни шараф деб биламан, зотан,
Шу экан қисматда халқим истаги,
Ғарбда у кишидан бўлак шаҳзода
Бўлмас деб ўйлайман менга муносиб.
Шунга кўниб туринг ҳозирча, граф.

Обеин

Бу — умид учқуни. Бироқ, шаҳзода —
Истаги умиддан ортиқроқ, леди.

Елизавета

(Бармоғидан узугини олиб, унга хаёлчан тикилиб).

Мана бу узукни беринг шаҳзодага,
Ва лекин бу — никоҳ узуги эмас.
Эркимизни чеклаб қўйиши мумкин
Агар уни никоҳ узуги десам.

Бельевр

(Тиз букиб, узукни олади.)

Тиз чўкиб ва чексиз ташаккур билан
Шоҳона қўлингиз суртайин кўзга.

Елизавета

(Лестерга мурожаат қилади. У сўнги сўзлар айтилаётганда, Лестердан кўзини узмаган эди.)

Рухсат этинг, милорд...

(Лестердан ҳаворанг уқани ечиб олиб, Бельеврга тақади.)

Бу уқа билан
Муносиб биламан Олий ҳазратларни
Алвон Орденига. Едингизда бўлсин,
«Онни суа ки малим панз», яъни:
Ёмон ниятлилар, таҳқирга лойиқ!¹
Битсин бундан буён Англия билан
Буюк Франция орасидаги
Ҳамма адовату, гумон.
Икки тож
Бирлашсин ҳақиқий муҳаббат билан.

Обеин

Ҳокими, шундайин ажойиб айём
Ҳамма хурсанд бўлсин, баҳраманд бўлсин
Сенинг олижаноб марҳаматингдан.
Қанийди шундайин олий илтифот

---

¹ Тиззадан пастга тақиб юриладиган орден белгиси — ҳаворанг барқут лентага ёзилган вардал лавҳа.

Францияга ҳам, Англияга ҳам
Бегона бўлмаган мушфиқ, бегуноҳ —
Стюарт бошига ҳам тапласа шуъла.

Е л и з а в е т а

Илтимос қиламан, граф фарқ этсангиз
Бир-бирига тамом зид икки ишни.
Агар лозим бўлса, айтганингиздай,
Вирлиги мен билан Франциянинг
Дардимни бўлишсин мамлакатингиз!
Дўстликнинг даҳли йўқ менинг ёнимга.

О б е п и н

Ўзинг айт, шундайин бахтли соатда
Мааҳабдошимизни, буюк Франция —
Қиролининг битта ўксиз бевасини
Унутишни сен ҳам лойиқ кўрмассан.
Инсофдан ҳам эмас, инсонликдан ҳам.

Е л и з а в е т а

Жуда қадрлайман Франциянинг
Дўстона кенгаши, ҳомийлигини.
Аммо, салтанатим шаъни ҳақи, граф,
Қўйинг бунисини ихтиёримга.

*(Музыка. Элчилар таъзим, Елизавета жавоб таъзимини
бажо келтириб, ўз одамлари билан чиқади.)*

У Ч И Н Ч И К ў Р И Н И Ш

Б И Р И Н Ч И М А Н З А Р А

«Кенгаш»
Елизавета, Лестер, Берли, Тальбот. Қиролича
ўтиради.

Б е р л и

Улуғ қиролича, бугун мана сен
Халқинг истагини бажо келтирдинг.
Аммо бир нарсадан безовта юртинг
Диққати ҳукмингда — сўнги қурбонда!

Илтимос қиламан, бажар буни ҳам,
Мангу бахтиёр эт Англияни.

Е л и з а в е т а

Халқимнинг истаги нимадир? Айтинг,
Нима истайди у?

Б е р л и

Стюарт бошин!

Сендан хотиримиз жам бўлсин десанг,
Бас энди, душманнинг ўлиши керак.
Аҳиллик бўлмайди орангизда ҳеч,
Ёки у қолиши керак, ёки сен!
Унинг тириклиги — сенинг ўлиминг,
Унинг ўлимида ҳаётинг сенинг!

Е л и з а в е т а

Милорд, хизматингиз жуда ҳам оғир,
Тушунаман сизнинг ташвишингизни,
Маслаҳатларингиз доно, қимматли.
Аммо, милорд, менга малол келади
Қон ҳиди анқиса у маслаҳатдан.
Балки, сизда, бордир, граф Шрусбери,
Кўнгилга яқинроқ бирон маслаҳат.

Т а л ь б о т

Берли мақтовида адолатлисан.
Каммас лекин менинг муҳаббатим ҳам,
Чечан бўлмасам ҳам гапга унчалик.
Давлатни сақлашга топ бошқа чора,
Қонунсиз чорамас. Эсингда бўлсин,
Стюарт — у сенга фуқаро эмас,
Ҳақинг йўқ сен уни ҳукм қилишга.

Е л и з а в е т а

Демак, ҳаққинг бор деб эътироф этган
Менинг парламентим, махфий мажлисим,
Бутун суд — ҳаммаси хато фикрда?

Т а л ь б о т

Ҳақиқат ўлчови овозда эмас,
Уларга қарама, ўзинг қил ҳукм.
Авомдан аяма марҳаматингни.
Тангри ҳамиятдан яратган, леди,
Тошдан яратганмас аёл қалбини.
Аёл бошидадир тожимиз,
Демак,
Унга муносибмас вулм ва зўрлик.

Е л и з а в е т а

Граф Шрусбери жони дили билан
Еини оляпти душманимизнинг
Лекин тинчимизни, ҳаётимизни —
Кўзлаган дўстона маслаҳат маъқул.

Т а л ь б о т

Унга берилмади ҳимоячи ҳам,
Ҳимоя қилишни истаганлар эса
Журъат этолмайди сендан ҳайиқиб.
Ижозат эт, леди, бир оёғи тўрда,
Бир оёғи гўрда турган, ниҳоят
Маишатларни ҳам унутаёзган —
Мўйсафид, ўлимга маҳкум бу тутқин —
Ҳақида гапирсин бир-икки оғиз.
Бахтсизлик мактаби эш эди сенга,
Тахтни ўйлашга ҳам ҳаққинг йўқ эди.
Отанг ҳукми билан сургун экансан,
Фикрлаш ақлингни эрта киритди.
Беғам катта бўлди Францияда
Стюарт.
У, ўйин-кулги, зиёфатлар,
Қабул, дабдабалар ичида ўсди.
Етиб бормас эди унга ҳақиқат.
Худо берган эди ҳусндан унга,
Қадди-қомати ҳам йўқ эди тенги...

Е л и з а в е т а

Эсингизни йиғинг, граф Шрусбери,
Маслаҳат мажлиси йиғинидасиз.
Ажойиб гўзаллик бир мўйсафидни

Жазавага солиб, қийнаб қўйсаю,
Нега сиз анграйиб турибсиз, Лестер!
Нима, бу кишини ўтга солганда,
Сизни тилингиздан оладими у?

Лестер

Ҳайрон бўлиб қолдим ҳайратдан, леди,
Сабринг етганидан бу даҳшатларга,
Лондон кўчаларин мағзавасигача
Кириб келганидан муҳокамангга.
Ҳайронман кечаги Шотландиянинг
Бугунги беватан қироличаси
Сенга даҳшат солса, қамоқда ётиб.
Худо ҳаққи, унинг нимаси қолди?
Четлатилмаганми эди унинг ўзи
Сўнгги амри билан ахир Генрихнинг?
Наҳот, Англия сени, ўзининг —
Оқил, олижаноб қироличасини
Эрини ўлдирган битта католик —
Хотинга алишса, тушунолмайман!
Нега сени бунча қўрқитадилар —
Аллақандай ворис — меросхўр билан?
Аллақандай никоҳ... худди давлатинг,
Салтанатинг катта мушкул хатарда,
Ўзинг ҳам гўёки етилмагансан.
Имоним комилки, ҳали кўп йиллар
Унинг қабри узра ҳукм сурасан.

Берли

Лорд Лестер бошқача фикрдайдилар.

Лестер

Тўғри, овоз бердим судда ўлимга.
Маслаҳат мажлиси бу ер, суд эмас!
Кенгашга бошқача фикрда келдим.
Ҳақ-ҳуқуқдамас гап, манфаатда ҳозир.
Хўш, уни не учун ўлдириш керак?
Бусиз ҳам у энди ўлик. Айтинг-чи,
Қайси ўлимдан кам нафрат ва дашном?
Хўш, жазолайдилар, нима бўлади?
Абадийлаштириш эмасми номин?!
Жазолаш — қайтага уни халқ олдида

Буюклаштирмасми абадул-абад?
Мен бўлсам ҳукми кучда қолдириб,
Бошига ойболта осиб қўярдим,
Чопадиган қилиб керак бўлган он.

Е л и з а в е т а

(Ўрнидан туради)

Азизлар, тингладим, фикрларингизни,
Ташаккур. Ҳаммасин ўйлаб кўраман.
Қанақа қарорга келишимга шаксиз
Тангри ёрдам берар...
Ташаккур,
Хайр...

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Паулет ва Мортимер.

Е л и з а в е т а

Сэр Паулет, марҳамат, гапингиз борми?

П а у л е т

Машҳури замона, узоқ сафардан
Қайтиб келаётган жияним, азиз
Пойингга йиқилмоқ истайди, кечир.
Мунтазир турибди истиқболингга,
Кам қилма офтоби иноятингдан.

М о р т и м е р

(Киради, бир тизини букиб, таъзим қилади.)

Яшасин ҳукмдор, буюк қиролича,
Бахт қуши бошида абадий бўлсин!

Е л и з а в е т а

Хайрли соат, сэр, хуш келибсиз бунда.
Ўрнингиздан туринг. Шунча йўл босиб,
Римни ўтиб, ўтиб Францияни,
Реймсини* кезиб, нима кўрдингиз?
Нима қилишмоқда душманларимиз?

Мортимер

Шотланд қочоқлари бари Реймсда,
Улар бизга қарши фитна билан банд.
Кирдим, билиб келдим режаларини.

Елизавета

Қани, режалари қанақа экан?

Мортимер

Чақмоқдай ёндириб юборди уларни
Марияни ташлаб, сен билан ногоҳ
Иттифоқ тузгани Франциянинг
Энди умидлари Испаниядан.

Елизавета

(Мортимерга синчковлик билан тикилади.)

Реймс монахлари мазхабига кириб,
Қайтган эмишсиз ўз динингиздан?..

Мортимер

Тўғри, диндан қайтдим хўжа кўрсинга,
Содиқ қолай дея, сенга, ишингга.

Елизавета

(Унга қоғоз тутқазган Паулетга.)

Нима бу?

Паулет

Шотландия маликасидан.

Берли

Менга, менга беринг!

Паулет

Кечиринг, милорд,
Мен ваъда қилганман хатини шахсан

Зоти олийларга етказаман деб,
Душман деб билади мени Стюарт.
Тўғри, душманман қилмишлари-чун,
Унута олмайман бурчимни, аммо.

(хатни беради)

Б е р л и

Нима ёзди экан? Ҳасрат, арз-додми?
Нега керак экан сиёҳ қилиш ахир,
Қироличамизнинг нозик кўнглини.

П а у л е т

Жиндек хабарим бор. Стюарт фақат
Қабулин истайди маликамининг.

Б е р л и

(шошилинч)

Йўқ, йўқ, мумкин эмас!

Т а л ь б о т

Не учун милорд?
Емонроқ ният йўқ илтимосида.

Б е р л и

У ҳукм этилган. Унинг бошида —
Ойболта осифлик. Ҳукм — фармонинг, —
Чопилиши керак бўлган каллага
Назар ташлашлари муносиб эмас.
Гуноҳини кечмоқ бўлади бу иш
Ҳеч ким даф қилолмай қолади унга.

Е л и з а в е т а

(мактубни ўқиб, кўз ёшини аргади)

Қандай савдолар бор одам бошида!
Болалигиданоқ бу қиролича,
Бу қадимий тахтга ўтирди ҳамки,
Уч тож бирлигидан узмади умид,

Нақадар бузилиб кетган автори,
Лекин, макгубида йўриғи бошқа.
Кечиринг, жаноблар, кўнглим эзилади,
Қон бўлиб кетади юрагим менинг,
Бебақолигидан бу кенг оламнинг.

Т а л ь б о т

О, азиз маликам, тангрининг ўзи —
Юмшатди кўнглингни, унга амал қил.
Энди Стюартнинг қасосин унут,
Уқубати билан ювилди айби.
Қабристондай совуқ ертўласин оч,
Фариштадай учиб қучоғига туш.

Б е р л и

Адашма, маликам, дадил бўл, асти —
Юмшатма кўнглингни. Улар ногаҳон
Йўлдан оздирмасин, деганинг — деган,
Қарорингдан қайтма!

Л е с т е р

Жаноб лордлар,
Ҳаддингиздан ошманг, қиролича буни
Ўзи ҳал қилади оқилона, ҳақ.
Икки қиролича учрашувини
Ҳукм иши билан аралаштирманг.
Елизаветамас айблаган уни,
Бизнинг қонунимиз. Хўш, модомики,
Шундай экан, қўйинг, қиролича ҳам
Кўнгил изми билан иш тутсин, ахир!
Қонун йўли бўлса — бошқа масала!

Е л и з а в е т а

Сизга жавоб, лордлар! Излаб кўрармиз
Бурч билан мурувват мурасасини.

*(Лордлар чиқади. Эшикка бориб қолган Мортимерни
тўхтатади.)*

Сэр Мортимер, бир оз сабр қилинг сиз.

УЧИНЧИ МАНЗАРА .

Елизавета, Мортимер.

Елизавета

(синовчан назар билан)

Бу катта жасорат, уддабурролик,
Сизнинг ёшингизда, Мортимер, балли!
Хатто шайтонга ҳам дарс берсангиз
Бўладиган бўпти энди бемалол.
Омадингиз баланд, кўриб турибман,
Сэр, буни мен сизга ваъда қиламан!

Мортимер

Қўлимдан не келса, ҳамма-ҳаммаси,
Қироличам, сенинг ихтиёрингда!

Елизавета

Кўрибсиз Англия душманларини,
Аламзадаларни менга нисбатан.
Худованди карим асради мени.
Аммо, яшар экан Стюарт ҳамда
Унинг фитналари ва тентагона
Мақсадига етмоқ баҳоналари,
Омонат, Мортимер, бошимдаги тож.

Мортимер

Ўлимга маҳкум у. Фармон берсанг бас.

Елизавета

Мен уни қонунга ҳавола қилдим,
Булғамайин дедим, қўлимни қонга.
Мана оқибати ҳукм ҳам чиқди,
Менга қараб қолди ижроси энди.
Демак ҳамма айб менинг бўйнимда?
Йўқ, буни пинҳона бажармоқ керак,
Менсиз, фақат менсиз!

М о р т и м е р

(синамоқчи бўлади)

Шуми сиз ўйлаган энг тўғри чора?

Е л и з а в е т а

Оҳ, энди қанийди, кунлардан-бир кун
Мени уйғотсалар хушхабар билан:
«Оламдан ўтди,— деб,— Стюарт шу кеч».

М о р т и м е р

Бу ишни, маликам, менга қўйиб бер.

Е л и з а в е т а

Хайр, сэр. Ёр бўлсин оғир сукутда
Сизга ғойибона миннатдорлигим.
Сир ва сукунатнинг йўлдоши омад,
Қалб эса, ҳамоҳанг сукунат билан.

(Кетади.)

ТҲРТИНЧИ МАНЗАРА

М о р т и м е р

(ёлғиз)

Боравер, ҳийлагар тулки, маккора!
Нима қилган бўлсанг одамларга сен
Мендан ҳам ўшани топасан энди,
Ёлғон-яшиқларга кўмиб ташлайман.
Пандингга панд билан оласан жавоб.
Сени сотмоқ ўзи бир дунё савоб.
Менга ишонавер, кўпроқ бўлади
Қутқариш вақтимиз маликамитизи.

Чиқишга отланар экан, кираверишда унга Паулет дуч келади.

БЕШИНЧИ МАНЗАРА.

Мортимер, Паулет

Паулет

Нега олиб қолди сени қиролича?

Мортимер

Шунчаки...

Паулет

(унга қаттиқ тикилади)

Мортимер! Қалтис йўлдасан,
Малика устамон кўнги олишга,
Иззати нафсинга ҳазир бўл, бола.
Қанча шуҳрат, амал ваъда қилмасин,
Ишонма. Айтгани қила кўрдингни,
Шарманда қилади ўша кунёқ.
Соқит қилмоқ учун ҳамма айбни —
Ўзидан, жазога тортади сени.

Мортимер

Айбни? Қанақа?

Паулет

Айт ростини, ваъда берган бўлсанг,
Сендай жияним йўқ, лаънатлар бўлсин!

Лестер

(киради)

Хушxabар келтирдим Мортимерга мен.
Стюарт устидан назоратни энди
Унга топширади буюк қиролича
Ва унинг, албатта, пок виждонига!

Паулет

Ва унинг албатта, виждонига! Соз.

Лестер

Нима, сэр?

Паулет

Майлига, ишонаверинг
Унинг виждонига, мен эса фақат —
Ўзимга, кўзимга, ишончим комил.

(Кетади.)

ОЛТИНЧИ МАНЗАРА

Лестер

(хайрон)

Нима гап?

Мортимер

Наздимда, лол бўлиб қолди
Малиқамнинг менга ишонганидан.

Лестер

(унга синовчан тикилади)

Айтинг-чи, инониш мумкинми сизга?

Мортимер

(Унга ҳам шу оҳангда жавоб қилади.)

Сизга-чи, мумкинми сизга, сэр Лестер?

Лестер

Нимадир демоқчи эдингиз ҳали.

Мортимер

Панд еб қолмайманми, сўз беринг аввал.

Лестер

Сиз учун ким кафил бўлади унда?
Хар сафар саройда, хафа бўлмангу,
Икки қиёфада қўраман сизни.
Қай бири ҳақиқий, қай бири сохта,
Қай бири аслидир, қай бири ниқоб?

Мортимер

Бу саволни беринг ўзингизга ҳам.

Лестер

Ким очиши керак гапнинг учини?

Мортимер

Кимга хавф кам бўлса.

Лестер

Унда сиз очинг!

Мортимер

Йўқ, милорд. Бу ерда сизнинг сўзингиз
Эътиборли. Мени битта сўз билан
Яксон қилишлари ҳеч гапмас, менинг
Эътиборим йўқроқ сизга нисбатан.

Лестер

Жуда янглишасиз. Баъзи масалада
Шундайдир. Ва лекин сиз очмоқ бўлган
Нозик масалада ғоят ожизман.
Бунда қил устида менинг ҳаётим.
Орқамда айғоқчи.

Мортимер

Демак, модомики,
Марҳаматга келиб графнинг ўзи
Мени тутар экан ўзига яқин,
Мен ҳам олий назар, олижанобликда
Милордга намуна бўлишим мумкин.

Лестер

Муддаога кўчинг, мен ҳам кўчаман.

Мортимер

(тезлик билан мактубни олиб боради)

Сизга хат, Шотландия маликасидан.

Лестер

(Даҳшат билан хатни Мортимер қўлидан юлиб олади.)

Секинроқ, нима бу? Ҳа, суратими?

(суратни ўпади ва унга жим тикилиб қолади, ҳаяжонда.)

Мортимер

(Унинг мактуб ўқишини диққат билан кузатар экан.)

Милорд, кечирасиз, энди иновдим.

Лестер

(хатга кўз югуртириб)

Сизга аёнмиди бу хат мазмуни?

Мортимер

Йўқ, милорд.

Лестер

У сизга айтгандир ахир...

Мортимер

Ҳеч нарса айтмади.

Фақат дедими,

Лестерда калиди бу топишмоқнинг

Омонлик тилайди фақат Лестердан,

Қирқ ҳакамнинг бири ва энг ишончли —
Севиклиси, дейди қироличанинг
Бу менга топишмоқ ҳақиқат ҳам.

Лестер

Ҳайратга солдими бирдан ўзгаргани
Марияга менинг муносабатим?
Унинг рақибига айланмадиммикин
Оғирлашаётган муҳит туфайли.
Ҳали Дарилейга чиқмасидан биз
Унаштирилгандек, бўй етган эди.
Лекин мен рад этдим бу бахтни унда.
Эътибор бермадим ҳуснига. Менга
Кам эди Стюарт қўли, менинг ўйим
Банд эди Англия маликаси-ла.

Мортимер

Сизга унинг жуда ихлоси баланд.

Лестер

Эҳтимол. Ва лекин ўн йиллаб умрим
Бекор кетди унга илтижо билан.
Югурганникимас, буюрганники —
Бўлди, гўзал йигит банд этди уни,
Умидларим тутдай тўкилди-кетди...
Чўкиб кетаётиб тармашардим гўё
Қалқиб юрган кема парчаларига.
Мана, кўз олдимда тагин Мария,
Ўша малоҳату, ўша латофат.
Қаршисида бир пул иззати нафсинг!
Энди англадимки, ўша вақтда
Йўқотган эканман ноёб хазина!
Мана энди бўлса авахтада у.
Унга интиламан хавф ёқасида.
Ишончли кишидан хат қилган эдим,
Хатида айтипти кечирганини.
Халоскорим менинг, депти фақат сен
Бағишлапти менга тақдирини ҳам.

Мортимер

Бироқ, уни бундан халос этишга
Нима қиляпсиз ахир ҳеч вақо!

Хукм қилинганча қараб турдингиз,
Овоз ҳам бердингиз қатлига ҳатто.

Лестер

Менинг азобимни билсангиз эди!
Қўйиб берармидим қўлимдан келса!
Ҳали ҳам умидим йўқ эмас уни —
Қутқариб қолишга қатлдан, милорд.
Аммо чора топмай гарангман ёлғиз.

Мортимер

Топилгану, Лестер, фақат ёрдам керак.
Мен халос этаман уни зиндондан.
Шу мақсадда келдим. Тадбир ҳам тайёр.
Ишимизнинг, Лестер, ўнг келишига —
Гаров фақат сизнинг маслаҳатингиз.

Лестер

Нимади?.. Бу даҳшат!.. Сиз истайсизки...

Мортимер

Ҳа, Лестер, мен уни озод қиламан,
Авахта эшигин очишга тайёр,
Дўстлар шай!

Лестер

Ҳеч нарса қила олмайсиз.
Бу хавфли, Мортимер.

Мортимер

Сусткашлик хавфли!

Лестер

Бу ахир, мардликмас, тентаклик, холос!

Мортимер

Тентаклик бу — сизнинг танбаллигингиз!

Лестер

У ҳам, ўзингиз ҳам ҳалок бўласиз.

Мортимер

Ўрни аяб, қутқаролмайсиз.

Лестер

Ҳеч нарса кирмайди қулоғингизга,
Қизиққонлик билан ҳамма нарсани
Бузиб қўйишингиз мумкин, Мортимер,
Эндигина изга туширилганда.

Мортимер

Бу йўлга туширган сизмас, ҳар ҳолда!
Уни қутқариш-чун нима қилдингиз?
Ҳозир маликанинг сўзига кириб,
Уни разилона ўлдирмоқ бўлсам,
Нима қилардингиз, қайси йўл билан —
Марияга мадад берар эдингиз?

Лестер

(хайратда)

Наҳот қиролича шундай фармойиш
Берган бўлса сизга?

Мортимер

Менга ишониб
Қаттиқ хато қилди, худди Мария
Хато қилганидай сизга ишониб.

Лестер

Ваъда қилдингизми?

Мортимер

Бу фармойишини —
Адо этадиган бошқа қўлларни —
Қирқиб ташлаш учун, жаноби Лестер.

Лестер

Яхши, маликанинг кўнгли тўқ сиздан,
Кечиктирилади қатл ҳам бир оз,
Биз вақтдан ютамиз.

Мортимер

(бетоқат)

Йўқ, ютқазамиз.

Лестер

Сиздан энди, ахир унинг умиди.
Ипингизнинг учи унинг бурнида
Мен бўлсам, кўнглида рақибаси-ла
Учрашиш майлини уйғотиш учун
Бор ҳийла-найрангни ишга соламан.
Берли ҳақ, қўлини боғлаб қўяди
У билан учрашув. Қатл этолмайди —
Қабулида бўлганни малика ҳеч вақт.
Бўлди, мен тайёрман ҳамма нарсага!

Мортимер

Нега бошламайсиз бўлмаса ишни?
Хуқуқ, қалъа, ҳатто истехкоми ҳам
Сизнинг қўлингизда, қўшин тузинг-да,
Йўнинг аъёнларни, Мариянинг, граф,
Жуда кўп яширин тарафдорлари.
Қўйинг ҳийлангизни, маъшуқангиз учун
Жангга қиринг энди очиқчасига!

Лестер

Е тавба! Нима гап! Қайга судрапти
Сизни бу жаҳолат! Наҳот ёдингизда —
Бўлмаса бу ернинг феъли-атвори.
Эсингизни йўнинг, бутун мамлакат, —
Ахир амрида-ку хотин кишининг!
Тили қичиганнинг аҳволига вой.
Бу йўл қалтис жуда, буни қўйинг, сэр.
Биров келяпти. Хайр.

Мортимер

Мариянинг
Умиди сизда-ку, нима дей унга?

Лестер

Севгим, садоқатим ўла-ўлгунча.

Мортимер

Ўзингиз айтарсиз унга. Тобим йўқ —
Тобим йўқ ҳар хил гап ташиб юришга.

(Кетади.)

ЕТТИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета, Лестер

Елизавета

Ким эди? Ким билан турган эдингиз?

Лестер

(У қўрққанидан шошиб, ўгирилади.)

Мортимер, маликам.

Елизавета

Нима қилди, лорд?
Бунча безовтасиз?

Лестер

(Ўзини тугиб)

Сабаби ўзинг,
Сени ҳеч бу ҳолда кўрмаган эдим,
Кўзларим қамашди латофатингдан.
Оҳ...

Елизавета

Нега хўрсиндингиз?

Лестер

Нега хўрсинмай.

Сабаби бор, ахир. Бахтиёр бир зот —
Баррига кирасан эртами-индин.
Валиаҳд, мен бўлсам... Агар бордию
Сен чўпон, шаҳаншоҳ бўлганимда мен,
Бутун давлатимни, тожи тахтимни
Оёгинг остига ташлардим, ҳамда
Баробар бўлардим табақада ҳам.

Елизавета

Оҳ, Дадли, шафқат қил, койима мени,
Юрагим амрига киришга менинг —
Ҳаққим йўқ. Албатта, юрагим шундай —
Қилмаган бўларди. О, Дадли, ўзга —
Аёлларга қандай ҳасад қиламан.
Улар ҳеч нарсадан ҳайиқмайдилар.
Стюарт эп кўрди ҳамма нарсани —
Ўзига. Татиди бор лаззатини у
Ҳузур ва ҳаловат пиёласида.

Лестер

Энди захри қотил ичмоқда ундан.

Елизавета

О, Дадли, истасам агарда мен ҳам
Емон сурмас эдим айши ишратни.
Аммо аъло кўрдим қироллик бурчин.
У эса, зеб берди ўзига фақат,
Ўзига ром этди эркак зотини.
Яшариб кетади ҳаттоки Тальбот
Гап очилиб қолса унинг ҳуснидан.

Лестер

Соддадил одам у. Гангитиб қўйди
Қалъада қўриқчи бўлиб турганда.

Елизавета

Жуда кўп эшитдим унинг мақтовин,
Ростдан ҳам шундайми? Бир кўриш керак.

Сурати беўшшов, таърифи чакки —
Бўлиши эҳтимол. Бир кўриш керак.
Хўш, менга ғалати қараб қолдингиз?

Л е с т е р

Фикран қўйиб кўрдим сизни ёнма-ён.
Қани кўрсам сени Мария билан,
Чеки бўлмас эди хурсандлигимнинг.
Сен ҳам хуморингдан чиқардинг кўриб
Мағлуб рақибингни у ҳам кўрса эди
Хар жиҳатдан ундан афзаллигини,
Ақл, идрокда ҳам, бўйи бастда ҳам.

Е л и з а в е т а

(беихтиёр)

Ҳамманинг истаги шундай.

Л е с т е р

Унинг ҳам
-Истаги — сен билан учрашиш фақат.
Яна бир алам бер учрашув билан!

Е л и з а в е т а

Йўқ, Дадли, ҳозирмас. Аввал Берлидан —
Сўрайин.

Л е с т е р

(дадил)

Мамлакат ташвиши фақат
Шу Берли бўйнида. Берлига эса,
Бир пақир аёллик ҳаққи-ҳуқуқинг,
Сийёсий нуқтаи назардан ҳам гоҳо
Меҳр-шафқат қилсанг, зарар қилмайди.
Кўришсин, рухсат бер унга, сен билан,
Ҳейин нима қилсанг билганингни қил.

Елизавета

Яхши бўлармикин менга синглимни
Кўриш ночорликда, хўрликда, кейин —
Унга жуда ёмон қарар эмишлар.

Лестер

Бориш керак эмас авахтасига,
Ҳаммадан яхшиси тасодиф. Бугун —
Ов қуни. Овимиз қалъага яқин.
Мария дам олиб юради боғда.
Тасодиф сизларни юзма-юз қилсин,
Истасанг гаплашгин, ҳожат бўлмаса
Сўзлашма, бурилиб кетавер, тамом.

Елизавета

Агар хато қилиб қўйсам, гуноҳи
Сизнинг бўйиниғизда. Бугун малика
Ҳаммадан кўп хафа қилган кишисига
Беролмаса керак рад жавобини.

(Унга мулоим тикилади.)

Эҳтимол ўринсиз — илтимосингиз,
Тагин ён босаман сизга ортиқча,
Хоҳишимга қарши изн тутаман.

*(Лестер унинг оёғига йиқилади, қўлини ўпади.
Елизавета бош жади.)*

ИККИНЧИ ПАРДА

ТўРТИНЧИ КЎРИНИШ

«Фотерингей парк»

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Паркининг бир чеккаси. Дарахтлар ораси, кенг манзара.

Кеннеди

Бунча учмасангиз, маликам, қушдай,
Етолмаётибман, бир нафас тўхтаг.

М а р и я

Мени қутқардилар, озодман, Анна,
Бирпас давом этсин бу оромбахш туш.

К е н н е д и

Беҳуда хаёллар. Наҳот кўрмасангиз,
Бурчак-бурчакдаги қоровулларни.

М а р и я

Йўқ, Анна, бекорга очганлари йўқ
Менга авахтанинг эшикларини.
Яхши каромат бу, Анна, ишимиз
Юмшаб кетишга далолат. Лестер,
Лестернинг қўли бу, қарздорман ундан.

К е н н е д и

Ақлим етмай қолди бу хил гапларга:
Кеча ўлимингдан дарак беришди.
Бугун истироҳат — очиқ далада,
Халос этадилар баъзан кишандан
Мангу таназулга юз тутганда ҳам.

М а р и я

Эшитяпсанми, бурги овози!
Анна, худди мени чорлаётгандай.
Улар биз томонга келишяпти.
Бизга бурилишди, эшитяпсанми?

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Ўша жой. Паулет.

П а у л е т

Энди розимисиз, ниҳоят, леди?
Энди каминадан миннатдормисиз?

М а р и я

Бу имтиёз ҳали сизданми, Паулет?

Паулет

Бўлмасам-чи, леги, ахир арзингани
Ким ҳам етказарди қироличага.

Мария

Шундайми? Ҳали бу сайр ҳам...

Паулет

(маъноли)

Бумас,
Ҳозирларинг бундан каттасига ҳам.

Мария

Қандай, каттасига?

Паулет

Эшитмаяпсизми?

Бурғу овозини!..

Мария

(тушуниб шошиб қолади)

Е раббий, Анна!

Паулет

Малика ўрмонда, ов қилипти.

Мария

Наҳотки!

Паулет

Бу ерга келади ҳозир.

Кеннеди

(ҳаяжондан йиқилаёзган Мария томон югуради)

Оқариб кетдингиз, не бўлди сизга?

Паулет

Керак эмасмиди? Ахир ўзингиз
Сўрамадингизми қўярда-қўймай?
Мана бажо бўлди қутилмаганда.

Мария

Огоҳ қилмадингиз нега олдинроқ?!
Йўқ-йўқ, учрашувга тайёр эмасман.
Назаримда мени қийнаган ўша
Даҳшат етиб келди. Юр, тезроқ, Анна,
Ўзимга келайин.

Паулет

Шопманг, миледи.
Қутишингиз керак уни бу ерда.

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Ўша жой, граф Тальбот.

Мария

О, Тальбот, худойим юборди сизни.
Тоби тоқатим йўқ уни кўришга.
Ердам беринг менга, нима қилайин?

Тальбот

Ўзингизни босинг, қизишманг асти,
Оғир бўлинг, босинг газабингизни.
Шуни яхши билинг, хосияти йўқ
Газаб газаб билан тўқнаша кўрса.
Қаҳри газабингиз ошиб-тошса ҳам
Бари бир, кучингиз етмайди, леди,
Бўйин эгинг унга.

Мария

Бўйсунинг унга?
Ҳеч қачон!

Т а л ь б о т

Миледи, гурур вақтимас.
Оғир бўлинг, унинг кўнглини топинг.
Оғиз оча кўрманг ҳақман, деб асло.

М а р и я

Яраша олмаймиз.

Т а л ь б о т

Аввал кўришинг,
Мен ахир, шоҳидман, хатингизни ўқиб
Қанча йиғлаб олди. Ўйламанг, леда,
Ҳамиша ҳам уни қаҳри қаттиқ деб.
Ишонинг сиз унга. Шунинг учун ҳам
Шошилиб келдим мен, огоҳ этайин —
Бу гаплардан дея сизни, миледи.

М а р и я

(Унинг қўлларидадан тугиб.)

Қандай дўст эдингиз менга, оҳ Тальбот.

Т а л ь б о т

Фақат итоатда бўлсин фикрингиз,
Бошқа ҳамма гапни эсдан чиқаринг.

М а р и я

Берли ҳам биргами, у ёвуз иблис?

Т а л ь б о т

Йўқ, фақат Лестер.

М а р и я

Лестер дедингизми?

П а у л е т

(киради)

Зоти олиялари!

*(Ҳамма четланади, фақат Мария Кеннедига суюниб,
ўз жойидан қимирламайди.)*

ТҮРТИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Елизавета. Граф Лестер. Аъёнлар.

Елизавета

(Лестерга)

Кимнинг боғи бу?

Лестер

Фотерингейники.

Елизавета

(Тальботга)

Мулозимларни

Лондонга жўнатиб.

Кўча тўла одам.

Озгина юрайлик, овлоқ жой экан.

(Бир зина тўшиб Марияга қарайди. Тальбот аъёнларга жавоб беради. Елизавета тагин Марияга тикилиб қарайди. Сўнг Лестерга гапиришда давом этади.)

Чексиз муҳаббати халқимнинг менга,

Тангрини шунақа улуглайдилар,

Бандасини эмас.

Мария

(Шу вақтга қадар хаёли қочиб, энагасига суяниб турган Мария ўзини тугиб олади. Унга қаттиқ тикилиб турган Елизаветанинг кўзи билан кўзи тўқнашади ва яна даҳшатда Кеннеди қучоғига ташланади. Елизавета юзини ундан ўгиради.)

Қиёфасида,

Қўлларида жон йўқ, совуқ нақадар!

Елизавета

Ким экан бу, леди?

(ялпи жимлик)

Лестер

Фотерингейдасан.
Фотерингей богида, буюк маликам.

Елизавета

(Ўзини ҳайронликка солиб, норозилик билан Лестерга қарайди.)

Ким қилди бу ишни, Лестер?

Лестер

Маликам!

Шундай бўлиб чиқди, энди модомики,
Тангри солди экан сени бу йўлга.
Қаҳрингни йироқ тут марҳаматингдан.

Тальбот

Илтижо қиламиз, буюк олампаноҳ,
Қўрқувдан ўзини йўқотаёзган —
Бахтсиз бу аёлга назарингни сол.

Елизавета тагин икки зина тушади. Мария бир зина кўтарилиб,
тўхтади.

Елизавета

Ким гапирган эди, жаноблари, буни
Жуда пушаймон деб, ғамгин деб жуда?
Ҳали ҳам эгардан тушмаган чоғи!

Мария

Майлига ютаман бунисини ҳам.

(Елизаветага мурожаат қилади.)

Тангри ёрлақади сизни, Тожи тахт
Сизники! Бошимни эгаман ўша
Сизни ёрлақаган тангри амрига!

(Оёғига йиқилади.)

Сиз ҳам энди, опа, тантилик қилинг,

Мен ҳам бунда ётмай чанга беланиб.
Шоҳона қўлингиз тутсин қўлимни,
Ердамингиз билан турай оёққа.

Е л и з а в е т а

(*чекиниб*)

Ўз жойингиздасиз энди, миледи.
Худога минг шукур, мана ҳозир сизнинг —
Оёғим остида ётганингидай
Менинг ётишимни истамади у.

М а р и я

(*Аста-секин ўзига келиб.*)

Нақадар бетайин тақдир ўйини,
Қандай панд беради такаббурликка!
Сизга ибрат бўлсин менинг аҳволим.
Лоақал бегоналар олдида, менинг
Томиримда уриб турган Тюдорлар *
Қонини хўрламанг.
Чўкиб кетаётган —
Кишининг олдида чиқиб бўлмайдиган
Совуқ қоя тошдек қотиб турманг, леди.

Е л и з а в е т а

(*совуқ ва қатъий*)

Нима гапингиз бор менга, миледи?
Қироллик шаънига тўғри келмаса ҳам,
Мана мен, илтимос қилган экансиз.

М а р и я

Нимадан бошласам, қандай бошласам?
Қандай ранжитмасдан юмшата олсам —
Кўнглингни, леди?.. Ўзни оқлаш учун
Қоралашим керак сизни ноилож.
Яхши қилмадингиз менга нисбатан.
Ўз хоҳишим билан келувдим сизга,
Сиз эса, асира қилдингиз мени.
Муҳтожликда қолдим,

Мени дўстларимдан,
Хизматкорларимдан маҳрум этдилар.
Беорларча ҳатто суд ҳам қилдилар.
Лекин индамадим. Жим ўтирибман,
Унутилиб кетар азобларим ҳам.
Майли тасодифий бахтсизлик бўлсин,
Бизнинг орамизга болаликданок
Шайтон оралаган экан, начора.
Бу эса, қўл келди ғаламисларга.

*(Елизаветага мулоҳим, кўнгилчанлик билан
яқинлашади.)*

Ниҳоят учрашдик — овлоқда, сўзланг,
Ўзимни оқлашга кучим етади.
Ушанда
Худонинг зорини қилиб
Сўрадим. Оҳ, қабул қилганингизда,
Иш ҳам бунчаликка бормасди,
Ҳатто
Учрашмасдик шунча ҳасратлар билан.

Е л и з а в е т а

Минг шукур бахтиёр қисматимгаки,
Илон каби ёвуз эмасман асло.
Ўзингиздан кўринг, тақдирдан эмас,
Бахил Стюартлар * хонадонидан!
Ҳали орамизда ниҳоқ йўқ эди,
Чоҳ қазиганида менга герцог Гиз:
Роҳиб ҳам қолмади, писмиқ муттаасиб.
Қиличидан қон топган лашкарбоши ҳам.
У сизни авради, сеники деб, менинг —
Қироллик гербиму унвонимгача.
Чоҳ қазимоқда менга тоғангиз,
Унга тушадиган сизнинг ўзингиз.

М а р и я

Тангри ҳукмидаман. Журъат этолмаймиз
Бундай офир, мудҳиш қонли жазога.

Е л и з а в е т а

Ким ҳалал беради?
Тоғангиз Гизми?

Душманга қанақа шафқат қилишни
Варфоломей тунидай* кўрсатган жуда,
Хўш, номус, қондошлик нима деган сўз?
Мазҳабингизда-ку бунинг ҳаммаси:
Шоҳларни ўлдириш, хоинлик, фириб.
Зўрлик қўл келади фақат бу ишда.
Ҳеч қандай омонлик, раият бўлмас.
Илон насли билан менинг орамда!

М а р и я

Сиз мени ҳамиша ёт кўрасиз, опа.
Агар меросхўр деб билганингизда,
Қандай миннатдорлик, меҳр-оқибат,
Қандайин содиқлик топар эдингиз —
Мендан, қондошингиз, дугонангиздан.

Е л и з а в е т а

Қариндошларингиз, Стюарт хоним,
Бегона юртларда хонадонингиз —
Папа муҳотида, ҳомийларингиз —
Роҳиблар. Ё тавба, қандай айёрлик,
Меросхўрлик эмиш. Бутун халқимни
Васвасага солиб кўзим олдида,
Йўлдан оздирсангиз ҳамда ёшларнинг
Хаёлини бузиб, кўзини очиб
Йўллаб юборсангиз бошқа дунёга.

М а р и я

Худо хайрингизни берсин, воз кечдим
Бутун тожи тахтдан. Энди менга, леги,
Керакмас ҳашамлар.
Мақсадингизга —
Етдингиз. Энди мен Мариямасмац,
Соясиман фақат. Опа, бас энди,
Айтинг нима учун келганингизни.
Ишонмайман, сизнинг оёқ остида
Етган қурбонингиз устидан атай —
Депсиниб, кулгани келганингизга.
Айтинг, айта қолинг, ҳамма эшитсин:
«Мария, озодсиз. Татиб кўрдингиз
Ҳукмимни етарли. Мана кўринг энди
Мурувватимни ҳам, ҳимматимни ҳам!»
Айтинг, озодлигим, бу қолган умрим

Сизнинг менга эзгу, тухфангиз бўлсин.
Битта сўз. Салавот ўтган гапларга!
Орзиқиб кутаман. Қулоғим сизда.
Пушаймон бўласиз, учрашувимиз
Агар шу сўз билан тугалланмаса!
Келишда — фаришта бўлиб мабода,
Кетишда — асроил бўлиб кетсангиз,
Бу жаннат еримиз, шу жаннат макон —
Оролингиз ҳаққи, сизнинг мана шу
Меъни енгиб турган голиб ўрнингизда
Бўлишни ҳам ҳатто истамас эрдим!

Е л и з а в е т а

Мағлуб деб биласиз, демак, ўзингизни?
Фитналарингиз ҳам тугади, демак?
Бахтини синовчи битта ҳам рицарь
Энди топилмайди сизни деб бўлак!
Албатта. Вақт ўтди энди, Стюарт.
Ҳа-ҳа, бошқа ғамда энди одамлар.
Уч эрин ўлдирган хотинга зотан,
Энди тўртинчи эр топилармикан?

М а р и я

Опа! Опа! Худо, тўзим бер менга!

Е л и з а в е т а

(Марияга кибр билан нафратли тикилади.)

Мана, Лестер, ўша жоду, латофат,
Ақлдан оздириб эркак кишини,
Асти кун бермаган хотин зотига!
Ҳаммага чиройли бўлгандан кейин,
Ҳамманинг баҳраманд бўлиши керак!

М а р и я

Энди бу ортиқча!

Е л и з а в е т а

Мана энди сиз
Аниқ юзингизни очдингиз. Ҳали
Шу вақтгача у ниқобда эди.

Мария

(Ғазабдан ловуллаб, аммо олижаноблик билан.)

Тўғри, ёшлик экан, гуноҳ қилганман,
Яширмаганман ҳам уни ҳеч қачон.
Нимаики айбим бор, ҳамма билади.
Шуни айтиб қўяй, бу гаплар, ҳеч вақт
Еполмайди инсон ғазилатини
Лекин бу мишмиш гап сизнинг юзингиздан
Сидириб ташласа ниқобингизни,
Ва ифлос, бузуқлик ишларингизни —
Олиб чиқиб кетса, ҳолларига вой!
Бу ахир мерос-ку насларидан!
Ахир, онангизни — Анна Боленнинг
Жаллод кундасига бошин қўйдирган
Шу ифлос, ярамас бузуқликмасми?!

Тальбот

(Иккала қиролича ўргасига тушади)

Е тангри, бу нима, бу қанақа гап?!
Қани у вазминлик, итоат, леди?

Мария

Итоат? О, граф, одамнинг кучи
Нага қодир бўлса, шунга чидадим.
Бас энди! Англия тахти ҳийлагар,
Беникоҳ туғилган қаллоб қўлида.
Халқни аҳмоқ қилиб сўрмоқда иблис.
Ҳукм сурганида ҳақиқий қонун,
Оёғим остида ётар эдингиз
Маликангиз билан манави чангда!

Тальбот

Кечир, қиролича, ақлдан озди.

Ғазабдан тили калмага келмай қолган Елизавета Марияга ўқ-
раяди.

Лестер

Қаттиқ изгиробда Елизаветани олиб кетишга ҳаракат қилади.

Қулоқ солма унга, юр энди, бўлди,
Кетайлик, кетайлик бу бадбахт жойдан.

Елизавета шошилиб чиқиб кетади. Орқасидан лордлар
ҳам қаттиқ ҳаяжонда чиқишади.

БЕШИНЧИ МАНЗАРА

Мария, Кеннеди

Кеннеди

Не қилиб қўйдингиз! У кетиб қолди
Ғазабдан қутуриб. Тугади умид.

Мария

(Кеннедининг бўйинига ўзини ташлаб.)

Қандай енгил тортдим, Анна, ниҳоят,
Шунча йиллик азоб, уқубатимга
Бир оний тантана, қасос, голиблик!

Кеннеди

Шўрлик! Телбаларча, ўзингизда йўқ.
Евингизни қаттиқ яраладингиз.
Энди мурасага келмайди асти.
Уйнаши олдида кулдингиз ундан.

Мария

Ҳа, Лестер олдида. Кўрди барини.
Менинг ғалабамга шоҳид бўлди у!
Қувват бағишлади қаршимда туриб.
Қандайин шахтидан туширдим уни!

ОЛТИНЧИ МАНЗАРА

Уша ер. Мортимер.

Кеннеди

О, сэр, қандай зарба!

Мортимер

Эшитдим барин.

*(Кеннедига нарироқ бориб кўз-қулоқ бўлиб туришга
ишора қилади, ўзи Марияга яқинроқ боради. У қаттиқ
ҳис-ҳаяжонда.)*

Қўлинг баланд келди, янчиб ташладинг!
У — қабиҳ, хоиндир, сен — қиролича!

М а р и я

Айтинг, Лестер билан учрашдингизми,
Бердингизми унга менинг хатимни?

М о р т и м е р

Ким? Лестер? У қўрқоқ, бўлмағур одам.
Яхшиси, унутинг, умид боғламанг.

М а р и я

Демак, мактубимни бермадингизми?
Ҳамма нарса тамом!

М о р т и м е р

У қўрқоқ, номард,
Ўзини ўйлайди. Сизни деганда,
Қилча ўйлаганда, қутқариш учун
Ўлим ҳам кўзига кўринмас эди.

М а р и я

Ёрдам бермайдими?

М о р т и м е р

Арзимади у.
Нима қилолади? Нега керак у?
Ўзим қутқараман, овоз қиламан.

М а р и я

Қурбингиз етмайди.

М о р т и м е р

Шуни билингки,
Бугун аҳволингиз кечаги эмас.
Афву тамом эди. Бугунги гапга
Сизни кечирмайди Елизавета.
Жасорат ва зудлик керак,

Вақт етди!
Ўтмоқ керак энди амалий ишга,
Шу бугун тонггача озод бўласиз!

М а р и я

Шу бугун тонггача? Бу мумкин эмас.

М о р т и м е р

Қалъани оламиз шу кечасиёқ.
Қалиди қўлимда. Қоровулларни —
Ўлдириб, сўнг сизни олиб қочамиз.
Йўлимизда агар ким кўринса ҳам
Ўлдириб ўтамиз, токи ҳеч бир жон
Тоғиб беролмагай душманга бизни.
Жиноятимизни черков афву этган,
Нима керак бўлса қила оламан.

М а р и я

О, мудҳиш жиноят!

М о р т и м е р

Агар дуч келса,
Қироличага ҳам, ўйлаб ўтирмай,
Қилич солишгача қасамёд қилдим.

М а р и я

Йўқ-йўқ, бир мен учун шунча қон нечун!

М о р т и м е р

Нима бўпти булар сенинг олдингда,
Севгилим, сув боссин, майли, дунёни,
Майли, қайталасин қиёмат қойим,
Дунё қолиб кетсин тўфон остида,
Қолдиргандан кўра сени бу ерда!

М а р и я

(Ортга чекиниб.)

Бу қанақа фикр, бу қанақа тил?
Йўқ, сэр, мен қўрқаман, эй худовандо!

Кеннеди

(Югуриб киради.)

Қуроллилар билан тўлиб кетди парк,
Келяпти улар.

Мортимер

(Хушини йиғади ва қиличига қўл чўзади.)

Химоянгдаман!

Мария

Анна, узоқлашма! Ундан қўрқаман!
Бу олам кўзимга тор бўлиб қолди.
Эркинликда зўрлик таҳдиди, уйда —
Елланган қотилнинг қўлидан ўлим.

(Қалъага кириб йўқолади. Орқасидан Кеннеди.)

ЕТТИНЧИ МАНЗАРА

Мортимер, Паулет ва Друри ҳовлиқиб киришади. Саҳна
бўйлаб гвардиячилар чошиб ўтишади.

Паулет

Кўприк кўтарилсин, қопқа беркитилсин.

Мортимер

Бу ғалва не учун?

Паулет

Қани ялмоғиз?

Мортимер

Нима бўлди ўзи, тоға?

Паулет

Қиролича!
Даҳшатли суиқасд. Бу душман қўли.

Мортимер

Қандай қиролича?

Паулет

Ўзимизники.
Ўлди шундай катта гавжум кўчада.

(Тезда ичкари кириб кетади.)

САККИЗИНЧИ МАНЗАРА

Мортимер. Бир оздан кейин Окелли.

Мортимер

Алаҳлаш! Наздимда кимдир югуриб
Кирдию қичқирди: Малика ўлди!..
Йўқ, бу туш. О, менинг ҳамма хаёлим
Гўёки тушимда қарор топмоқда.
Манави Окелли наздимда. Ҳа, у.
Нега ваҳм босди бунча?

Окелли югуриб киради.

Окелли

Тез қочинг.
Ҳамма иш соб бўлди, қочинг, Мортимер.

Мортимер

Нима тамом бўлди?

Окелли

Савол вақтимас.
Тезроқ қочиб қолинг.

Мортимер

Нима гап бўлди?

Окелли

Соваж пичоқлади уни.

Мортимер

Наҳотки!

Окелли

Ҳа, тўғри, ҳа, нега қараб турибсиз!

Мортимер

У ўлди! Мария чиқади тахтга.

Окелли

У ўлди? Ким айтди ўлди деб сизга?

Мортимер

Сиз!

Окелли

Тирик. Биз энди қурбонлармиз.

Мортимер

У тирик?

Окелли

У тирик. Биз ўлдик энди батамом
Тез юринг. Паркни ўраб олишяпти.

Мортимер

Ким экан ўзи у, сунқасд қилган?

О к е л л и

Эсингизда борми, кичик бутхонада
Ҳадеб дуч келардик бир йигитчага,
Индамас католик монах. Француз.

М о р т и м е р

(Узоқ жимликдан сўнг.)

Бечора! Даҳшатли тақдиринг энди.
Ўлиминг муқаррар. Сенинг фариштанг
Ўзи ўлимингни тайёрламоқда.

О к е л л и

Сиз қайга қочасиз? Мен шимол томон —
Ўрмонга қочаман.

М о р т и м е р

Мен бўлсам, дўстим,
Уни қутқараман, қутқара олмасам,
Унинг билан бирга ҳалок бўламан.

(Бошқа-бошқа томонга чиқишади.)

УЧИНЧИ ПАРДА

БЕШИНЧИ КЎРИНИШ

«Қабулхона»

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Берли Девисон билан банд.

Б е р л и

Қатл ҳақидаги фармони олий
Кечикмаси керак, тезда муҳрлаб,
Тасдиқлатиш лозим қироличага,
Боринг, зудлик билан, фурсат ғанимат!

Д е в и с о н

Хўп бўлади, ҳозир!

(Кетади)

Обе п и н

(Берлига дуч келиб)

Муҳтарам милорд,
Ғоят бахтли экан инглиз халқи.
Тоғга ҳамла қилган шаккок қўлларни
Даф қилган тангрига шарафлар!

Б е р л и

Балли!

Душман режасини бузиб юборган
Тангрига шарафлар!

Обе п и н

Жиноятчиларнинг
Тангри жазосини беради шаксиз.

Б е р л и

Шубҳасиз, қотилнинг ҳомийсини ҳам!

Обе п и н

(Кенга)

Лорд маршал, у зоти олияларига
Менинг келганимни хабар қилсангиз.
Этиборларига буюк қиролимнинг
Таъзим-тилақларин билдирмоқчиман.

Б е р л и

Уринманг.

Обе п и н

(совуқ мулойимлик билан)

Лорд Берли, мен ўз бурчимни
Сизсиз ҳам биламан!

Б е р л и

Сизнинг бурчингиз
Ташлаб чиқиб кетиш дарҳол оролни.

Обе п и н

(*Ҳайратда тинглайди.*)

Бу қандай гап бўлди?

Б е р л и

Вакил унвони
Бугунча ихота, эртага эмас.

Обе п и н

Менинг айбим нима?

Б е р л и

Оғзимни очманг.
Қилган айбингизга важ тополмайсиз.

Обе п и н

Ўйлайманки, милорд, вакил ҳуқуқи...

Б е р л и

Давлат душманига раият эмас!

К е н т

Ё, тавба!

Ё, тавба!

Обе п и н

Лорд, ахир, ўйлаб гапиринг!

Б е р л и

Қотилнинг паспортида, вакил жаноблари,
Сизнинг имзойингиз.

Обе п и н

Паспорт берганда
Одамлар қалбига кира олмайман.
Эшигимиз, милорд, ҳаммага очиқ.

Берли

Ҳамма Англия душманларига.

Обенин

Тафтиш қилишларини сўрайман.

Берли

Бу иш —

Сизга хавфли, граф!

Обенин

Бу энди, милорд,

Тухмат — Франция салтанатига.

Бузилди тузилган шартномамиз ҳам.

Берли

Узди аллақачон уни қиролича,

Сизга ваъда қилган никоҳини ҳам.

Кент, боринг, графни кузатиб қўйинг —

Денгизга, бехатар, эҳтиёт қилиб.

Оломон оёғи остида ҳозир —

Элчихоналари. Саройингиздан

Қурол-аслаҳалар топилди ҳадсиз.

Графни бир ёққа яшириб туринг.

Оломон тингунча, граф Кент, сизнинг

Бўйинингизда унинг ҳаёт-мамоти.

Обенин

Мен ҳам қололмайман, битим — беҳурмат,

Ҳуқуқ оёқости бўлган тупроқда!

Ва лекин қиролга жавоб берасиз!

Берли

Олади, албатта!

(Кент ва Обенин кетадилар.)

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Лестер ва Берли.

Лестер

Битим, шундай қилиб, бузилади денг,
Эришган эдингиз қанча уриниб,
Ҳеч ким сиздан гарчи сўрамаса ҳам.

Берли

Уйдаги кўчага тўғри келмади.
Гуноҳи енгиллар ҳузур қилмоқда.

Лестер

Нима демоқчилар бу билан, милорд?

Берли

Сизмасми, орқамдан қироличани
Алдаб олиб борган Фотерингейга?

Лестер

Сизнинг орқангиздан? Қачон қўрқибман
Бирор иш қилишда олдиларида?

Берли

Демак, уни йўлдан оздирган сизмас,
У, сизни оздирган, қалъага бошлаб?

Лестер

Бу гапнинг тагида не гап бор, милорд?

Берли

Ажойиб аҳволга тушипти шўрлик.
Ишончли шу қадар масхара қилиш,
Маликани қўйиш шундай кулгига!
Давлат кенгашида топилган шунча —
Меҳрибонлик бежиз эмас экан-да.
Стюарт кучсиз ёв, арзимаёди эмиш
Унинг қони билан қўлни булғамоқ.

Қандай нозик режа!
Шундай қайралганки,
Учи синиб тушди!

Лестер

Разил! Жуда ҳам
Хаддингиздан ошиб кетдингиз, тўрам,
Малика олдида жавоб берасиз!

Берли

У ерда тулкилик иш берармикан.

(Кетади.)

ТҮРТИНЧИ МАНЗАРА

Лестер ёлғиз. Кейин Мортимер киради.

Лестер

Фош бўлди ҳамма иш, пайқаб қолди у,
Қандай билди экан бу сирни, бадбахт.
Шўримиз қуриди, далили бўлса
Буни етказади қироличага.
Қутқара олмайди унда ҳеч нарса.
Ким у? Ким у ўзи?

Мортимер

(Қаттиқ таҳликада киради ва хавотирлик билан атрофни кузатади.)

Мен, граф Лестер!
Бошқа ҳеч ким йўқми?

Лестер

Йўқолинг, кетинг!
Нима керак тагин?

Мортимер

Пайқаб қолишади
Мени ҳам, сизни ҳам. Эҳтиёт бўлинг.

Лестер

Йўқолинг!

Мортимер

Уларга маълум, Обепин —
Уйдаги махфий йигинимиз, милорд.

Лестер

Менга нима агар билишган бўлса?

Мортимер

Қотил ҳам бор эди ўша йигинда.

Лестер

Бир камим шу эди!

Хўш, қани айтинг,
Нима ҳақингиз бор, бу ифлос, разил —
Қилмишларингизга тортишга мени?
Пиширган ошингиз ўзингизга тан!

Мортимер

Шошманг.

Лестер

(қаттиқ ғазабда)

Жўнанг энди, йўқолинг бундан!

Мортимер

Ахир, қулоқ солинг. Сиз ҳам фош бўлдингиз
Огоҳ этай, дедим, таваккал қилиб.

Лестер

О, малъун!

Мортимер

Фотерингейга югурган Берли.
Бориб тинтув қилган қироличани,
Тинтувда топилган...

Лестер
Топилган?..

Мортимер

Унинг
Сизга ёзаман деб бошлаган хати.

Лестер

Бекор гап!

Мортимер

Хатида эслатади у
Берган ваъдангизни, ўз ваъдасини.
Эслатади ҳатто суратини ҳам!

Лестер

О, малъун, жаҳаннам!

Мортимер

У мактуб ҳозир
Берлида.

Лестер

Мен ўлдим!

*(Мортимер сўзлар экан, энди у дадиллик билан у
ёқдан-бу ёққа юра бошлайди).*

Мортимер

Вақт ғанимат!
Ҳар лаҳза ғанимат, ҳаракат қилинг.
Уни, ўзингизни қутқаринг, милорд.
Ёрдам беролмайман энди мен сизга.
-Ташкилот тугади, дўстлар тўзиб кетди.
Мен ҳозир жўнайман Шотландияга,

Шериклар йиғаман. Иш сизга қолди,
Сизнинг қўлингизда унинг тақдири.

Лестер

(Бирдан миясига бир фикр келиб, тўхтади.)

Яхши!

(Эшикка бориб очади ва қичқиради.)

Ким бор бунда, соқчи!

Соқчи билан кирган офицерга.

Қаманг буни!

Уни хоинликда тутдим мен ҳозир.

Қабиҳ бир фитнани фош этдим, тезда

Етказишим керак қироличага.

(Кетади)

Мортимер

*(Аввал ҳайрон бўлиб қотиб қолади, сўнг ўзига келиб,
Лестернинг орқасидан ғазаб ва нафрат билан қараб
қолади.)*

Аблаҳ!

(Уни қамоққа олиб кетиш учун яқинлашган офицерга.)

Яқинлашманг, эй, қул, мен ўз эркимни
Топшириб қўймайман зўравонларга!

(Ханжарини яланғочлайди.)

Офицер

Ушланг уни!

(Солдатлар унга ташланишади, у ҳимояга ўтади.)

Мортимер

О, эркин юрагим, қаҳрингни кўрсат!
Ўлим ва лаънатлар бўлсин, ўзининг
Тангрисидан кечиб, еру кўкка ҳам
Қонуний, ҳақиқий, асл қиролича —
Марияни, ҳамда бутун салтанатни
Битта босқинчига алишганларга!

О ф и ц е р

Қуролсизлантинг! Ханжарини олинг!

М о р т и м е р

Мария, мен сени қутқаролмадим,
Лоақал шу зайл оғир йўлингни
Енгиллатиш учун бўлайин ибрат.

(Ўзига ханжар уради.)

ОЛТИНЧИ КЎРИНИШ

«Елизавета оромгоҳи»

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета қўлида хат, Берли.

Е л и з а в е т а

Ўйнаши олдида мени шу қадар
Қулгига қолдириб, ҳақорат қилиш!
Қандай шармандалик. Берли, ҳеч қачон
Бунақа шарманда бўлмаган аёл.

Б е р л и

Тушуна олмайман, қандай йўл билан,
Қандай сеҳр билан баттол шу қадар —
Қабиҳона олди экан ақлингни.

Е л и з а в е т а

Шарманда бўлдим, лорд, у эса, хурсанд.
Оёғим остида кўрай деб уни,
Ўзим оёқости бўлдим олдида.

Б е р л и

Ўшанда кўнмадинг маслаҳатимга.

Е л и з а в е т а

Жазосини тортдим, барон. Хўш, айтинг,
Кимга ишонайин, унга ишонмай?

Саройда ҳаммадан аълороқ билсам,
Ҳаммадан ҳам яқин тутсам кўнглимга,
Ҳамма қабулларда очиқдан-очиқ —
Қирол қабилида турса ёнимда!

Б е р л и

Сени сотган эди аллақачон
Сохта Шотландия маликасига.

Е л и з а в е т а

Ҳали боши билан жавоб беради!
Тайёрни ҳукми олий?

Б е р л и

Буюрганингдай
Тайёр ҳукми олий!

Е л и з а в е т а

Улимга маҳкум!

Унинг орқасидан у ҳам кетади.

Б е р л и

Узини ташлайди ҳали пойингга,
Узини оқлашга важ ҳам топади.

Е л и з а в е т а

Қаёқдан топади?
Мактуб-чи, мактуб?!
Ахир, бу нимади гувоҳ бўлмасдан?

Б е р л и

Иўқ, сенинг кўнглинг бўш,
Туриш беролмайсан
Унинг кўзи билан салобатига.

Елизавета

Ортиқ киритмайман уни ёнимга.
Унга салтанатнинг эшиклари берк.
Айтдингизми, ахир!

Берли

Айтдим, буюрдим.

Маҳрам

(киради)

Граф Лестер!

Елизавета

Иблис! У ярамасни
Кўришга тобим йўқ, қабул қилмайман!

Маҳрам

Графга бундай деб айта олмайман,
Ва унинг устига ишонмас менга.

Елизавета

Уни шундай бошга кўтарибманки,
Мендан эмас, ундан ҳайиқишади.

Берли

(маҳрамга)

Йўқ, деяпти зоти олиялари,
Бориб айт!

(маҳрам ноиллож кетади)

Елизавета

(Бир оз жимликдан сўнг.)

Қанийди топилса энди
Ўзини оқлашга имконияти...

Бу хат орамизни бузишлик учун
Мария томонидан ўйлаб топилган
Ҳийла эмасмикин...

Б е р л и

Ахир, қиролича...

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Уша жойнинг ўзи. Лестер.

Л е с т е р

(Эшикни тарақлатиб очиб, салобат билан киради.)

Мен кўрмоқ истардим ким экан турган
Қироличам билан менинг ўртамда?

Е л и з а в е т а

Бу қандай дағаллик?

Л е с т е р

Мени рад этмоқ!
Аллақандай Берли бунда-ю, аммо
Лестерга рухсат йўқ!

Б е р л и

Ортиқча зўрлик,
Берухсат хонага бостириб кириш!

Л е с т е р

Ортиқча сурбетлик, бурнини суқмоқ
Асли ўзиники бўлмаган ишга.
Берухсат... Лестернинг хўжайини йўқ
Маликадан бўлаж бу ерда, милорд.

(Елизаветага келиб бош эгади.)

Ўзингдан эшитай...

Елизавета

Йўқол кўзимдан!

Лестер

Елизаветамнинг овозимас бу,
Берлининг овози — адоват тўла.
Малика қалбига мурожаатим:
Берлини тинглаган қиролича энди
Мени ҳам тингласин.

Елизавета

Аблаҳ! Гапиринг.
Тониб, мушкуллатинг тагин айбингизни.

Лестер

Йўқолсин бу ердан аввал мана бу —
Чет одам. Қани сиз чиқиб туринг, лорд.
Менинг қиролича билан гапимга
Гувоҳ керак эмас.

Елизавета

(Берлига)

Буюраман, лорд.
Кетмангиз.

Лестер

Халақит беради менга.
Ҳисоб бермоқчиман хатар ва виждон —
Ёқасида туриб қилган ишимдан.
Тан оламан фақат сенинг ҳукмингни,
Яқинлик ҳукмингни, Елизавета.

Елизавета

Сизни ҳукм этди худди шу ҳукм.
Лорд Берли, мактубни кўрсатинг унга.

Берли

Мана у.

Лестер

(Хатга дадил кўз югуртади.)

Стюарт қўли-ку бу қўл.

Елизавета

Мағзини чақиб, тошга айланинг.

Лестер

(Хатни ўқиётиб, хотиржам.)

Мактуб маъносидан менга ўхшайди,
Аммо бунданмасдир аталган жазо!

Елизавета

Демак, бўйнингизга олмоқчимассиз
У билан ёзишиб турганингизни,
Суратини олиб, озод этишга
Қасам ичиб, берган ваъдангизни ҳам?

Лестер

Ўзимни айбдор санаганимда,
Душман чиқимини жуда ҳам осон
Фош этган бўлардим. Лекин шайим ҳақи.
Виждонан айтишим керак: Мария
Тўғри ёзпти.

Елизавета

Етар энди, бас!

Берли

У иқрор айбига.

Елизавета

Йўқол кўзимдан!
Хоин! Тауэрга!

Лестер

Йўқ, хоинмасман.
Гарчанд айтолмадим сенга режамни,
Лекин тузилганди яхши ниятда,
Ўлдирмоқчи эди ўз қўли билан.

Елизавета

Нелишмаган найранг!

Берли

Наҳотки бизни
Аҳмоқ қилмоқчисиз шундай гап билан?

Лестер

Биламан, ниҳоят қалтис ўйин қилдим,
Бу фақат Лестерга муносиб ўйин.
Ҳамма биладики, Стюартни мен
Жинимдан ҳам ортиқ ёмон кўраман.
Унвоним, мартабам, унинг устига
Малика ишончи, бунинг ҳаммаси
Бурчимни бемалол адо этишни,
Масалани эркин ечишни ҳатто
Тақоза қилар деб ўйлаган эдим.

Берли

Ниятингиз мақтовга лойиқ бўлса гар
Нега яширдингиз уни?

Лестер

Мен, милорд,
Сиз каби оғзида битириб ишни,
Шовқин-сурон қилиб жом чалолмасман.
Йўригим бошқача. Аввал иш. Сўнгра
Ўша сиз айтган сўз.

Берли

Тилингизга, милорд,
Ортиқ эрк бердингиз.

Лестер

(Уни мағрурона ва истеғзо билан кузатиб.)

Қаранг-а, қандай
Билимдон бу одам!
Биласизми, кимсиз, жирканч мақтанчоқ.
Стюарт бугуноқ озод бўлар эди,
Агар мен халақит бермаганимда!

Берли

Сиз, сиз-а?

Лестер

Ҳа-ҳа, мен халақит бердим.
Мортимер деганга буюк қиролича
Ваколат бердилар. Унга ишониб
Стюарт ҳақида ўйлаганларин
Ҳамма-ҳаммасини тўкиб-солдилар
Ва қонли топшириқ бердилар махфий.
Шундайми?

*(Қиролича ва Берли ҳайратда бир-бирларига
қараб оладилар.)*

Берли

Қаердан билдингиз буни?

Лестер

Хўш, милорд, гапиринг, ҳамми ёки йўқ?
Қани у сермақтов, зийраклигингиз?
Ҳали кирмагандир тушингизга ҳам,
Мортимернинг сизни алдаб кетгани,
Папа ва Гизларнинг ўқи экани,
Елизаветани отиб, Мариани —
Қутқаришга юборилгани...

Елизавета

(Даҳшатли ҳайратда.)

Мортимер?

Лестер

Мария ўша орқали

Мен билан алоқа боғлади.

Шундан

Билиб қолдим уни мана шу тахлит.

Уни олиб қочиш мўлжали бугун.

Кечасига эди. Ўзи айтди менга.

Мен уни ушлашга буюрган эдим,

Қўлга тушганидан очиқдан-очиқ,

Барбод бўлганидан бугун нияти,

Пичоқлаб ташлади ўзини-ўзи.

Кетишингиз мумкин, етади, жаноб.

(Офицер кетади.)

Елизавета

Нақадар ёвузлик!

Лестер

Қани, хўш, айт-чи,

Ким сени қутқарди? Сенинг Берлингми?

Қани, даф қилдими бошингга келган —

Балони? Йўқ, асло. Уни даф қилган —

Сенинг садоқатли фариштанг — Лестер.

Берли

Ўлиб кетди бироқ Мортимер, граф!

Елизавета

Нима дейман энди? Ишонаман ҳам,

Ишонмайман ҳам, айблайман ҳам,

Айблай олмайман. Аёл сифатида

Ўшани ўлгудай ёмон кўраман.

Ҳаммасига сабаб ўша!

Лестер

У энди

Ўлади. Розиман бу сафар мен ҳам.

Ҳукм ижро этилсин кечиктирилмай!

Берли

(Қиролычага.)

Модомики, граф киришган экан,
Хукм ижросини тезлаштирамоқни
Унга топширардим.

Лестер

Менга?

Берли

Албатта.
Ўзни оқлаш учун яхши баҳона
Ҳали ҳам гумонда, ахир, салтанат.
Ўзингизни оқланг уни ўлдириб.

Елизавета

(Лестерга диққат билан тикилар экан.)

Тўғри, шундай бўлсин, яхши маслаҳат.

Лестер

Мени, нафсламбирга, бу гурбат ишдан —
Қутқарса бўларди олий мартабам.
Ҳаммадан Берлига тўғри келарди.
Бироқ, ҳақлигимни исботлаш учун
Мажбурман бу бурчни адо этмакка.

Елизавета

Лорд Берли бўлади сиз билан бирга.
Фармони олийни тезроқ тайёрланг.

(Саҳна орқасида шовқин-сурон эшитилади.
Берли, Лестер кетшади.)

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета, граф Кент.

Елизавета

Нима бўляпти унда, Кент?

Кент

Халқинг

Ўраб олди бутун саройни, улар
Талаб қияпти чиқишингни тез.

Елизавета

Нима керак экан?

Кент

Бутун Лондон халқи
Ваҳимада эмиш хавф остида деб
Сенинг ҳаётингни. Теварагингни
Папа жаллодлари ўраб олганмиш.
Католиклар гўё Мариясини
Қалъадан қутқариб, сенинг ўрнингга
Қиролича қилиб кўтарар эмиш.
Фақат Мариянинг кесилган боши
Босади, маликам, бу ваҳимани.

Елизавета

Нима, мени мажбур қилмоқчилар?

Кент

Улар кетмайдилар токи Стюарт —
Ҳукмига қўлинггни қўймагунингча.

ТўРТИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Берли ва Девисон қўлларида қоғоз.

Елизавета

Нима у, Девисон?

Девисон

(Яқин келиб, жиддий.)

Сен айтганмидинг.

Елизавета

Нима бу?

(Қоғозни олмоқчи бўладию мазмунига кўзи тушиб,
даҳшатда чекинади.)

Ё тангрим!

Берли

Халқингнинг амри!
Халқингнинг талаби — худо талаби.

Елизавета

(Қатъиятсиз, ўзи билан ўзи олишиб.)

Бордию бу талаб, жаноблар, агар,
Бутун дунёники, халқники бўлса,
Бордию сўзига кирсам халқимнинг
Хукмда бўлмасми адолатсизлик?

Тальбот киради.

БЕШИНЧИ МАНЗАРА

Уша саҳна. Тальбот.

Тальбот

(ҳаяжонда)

Сени ўз ҳолингга қўймаптиларми?
Қаттиқ тур, бўш келма, қиролича, ҳеч!

Қўлда қоғоз ушлаб турган Девисонга кўзи тушади.

Ҳамма гап битдими, ёки? Наҳотки?
Даҳшатли қоғозни кўрмоқда кўзим.

Елизавета

Мажбур қилмоқдалар, Тальбот!

Тальбот

Ким сени

Мажбур этаётган? Учир овозин.
Сен бизнинг севимли маликамизсан.
Овозини учир, ҳадеб ишларингга
Аралашаверган валломатларнинг.

Б е р л и

Суд бўлган. Гап энди ҳукмда эмас,
Гап энди ҳукми ижро этишда.

Т а л ь б о т

Сабр қил, сўрайман. Бу имзо
Азобга қўймасин истиқболингни.
Ўзингга келмасдан тасдиқ этма уни,
Орқароққа қолдир, муддатини чўз.

Б е р л и

(қизиққон)

Сабр қил, ўйлаб кўр, кутавер, майли,
Ўт олиб кетгунча бутун ўлкани.
Уч марта ўлимдан асради худо,
Кутишимиз керак тагин нимани?

Т а л ь б о т

Ишонса бўлади худога, тўғри.
Менинг бу ногирон кекса қўлимда
Тагин асраб қолди сени ўлимдан.
Тирик Мариядан қўрқасан, аммо
Даҳшатлироқ бўлур ўлиги, лекин.

Е л и з а в е т а

Бугун, Тальбот, мени асраб қолдингиз,
Нечун ўлдиришга бермадингиз йўл?
Жон деб ер қаърига кирган бўлардим.
Маликанинг бири кетиши керак.
Майли, мен кетаман, розиман шунга.
Қандай қиролича бўлдим? Қатъият
Ва сабот лозимдир ҳокимиятга
Мен бўлсам қўнгли бўш бир ожизаман.

Б е р л и

Ўзингга ахтариб ҳузур-ҳаловат,
Давлатни тўфонга отмоқчимисан?
Истайсанки, анов Стюарт билан
Қайтсинми хурофот, ҳукм сурсинми —
Роҳиблар, қироллар Римдан келсинми?
Бугун Тальбот сени қутқарган бўлса,
Англияни мен, ишимиз шуми?

Е л и з а в е т а

Мени холи қўйинг. Бу масалада
Бандасидан мадад йўқ кўринади.
Ўзига илтижо қиламан ёлғиз.
Тангри нима деса шуни қиламан.
Сиз бўшсиз, милордлар.

(Девисонга)

Сиз, муҳтарам сэр,

Узоқлашиб кетманг.

ОЛТИНЧИ МАНЗАРА

Е л и з а в е т а

(ёлғиз)

О, жонга тегди,
Халққа турли жафо ўйлаб чиқармоқ.
О, қандай разолат, таҳқирлаганинг
Худога сиғиниб ўтмоқ бир умр!
Ҳамманинг оғзида менинг ҳуқуқим,
Бу дудмал, беқарор ҳуқуқни тагин
Олий ҳиммат билан тутмоғим лозим.
Ҳаммаси бефойда. Рақибларимнинг
Ҳамиятлари бор. Даҳшатли шарпа...
Йўқ, барҳам топмоғи керак бу даҳшат.
Барҳам топсагина тинчий оламан,
Маҳрум қилди мени севгилигимдан.
Йўлдан уриб олиш унинг иллоти.
Мария Стюарт номи билан боғлиқ
Ҳамма бахтсизлигим менинг мутлақо.
Қандай тикилди у менга заҳарли,

Худди еб қўйгудай!.. Сенинг наздингда
Қонунсиз туғилган қизман. Майлэга,
Жонинг халқумингга келгунга қадар.
Супуриб ташлайман ер юзидан сени,
Қонуний бўламан ўша кунийёқ.

(Хужмага қўл қўяди, перосини тушириб юборади ва даҳшатда чекинади. Бир оздан сўнг қўнғироқ чалади.)

ЕТТИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета, Девисон.

Елизавета

Ҳани бошқа лордлар?

Девисон

Улар ҳаммаси

Халқни тинчитгани кетишди. Қаранг.
Бирдан тинди Тальбот чиқиши билан.

Елизавета

Ишониб бўлмайди бу халққа асти,
Озгина елга ҳам гандираклайди.
Сенга суянганнинг аҳволига вой.
Борингиз, Девисон,

(Эшикка юзланар экан.)

Мана буни олинг.

Шахсан ўзингизга қайтараман, сэр.

Девисон

Уни тасдиқлашга қарор қилдингми?
Имзо ҳам чекибсан! Бу — сенинг қўлинг!

Елизавета

Мендан сўрадилар тасдиқлашимни,
Мен кўндим. Ва лекин бу қоғоз ҳали —
Бош олиш, деган сўз эмас. Имзо ҳам
Улимга ваколат бермайди.

Девисон

Аммо,

Бу қоғоз остига қўйилган имзо
Яшиндай уради ҳаммани ҳозир.
Нега бердинг буни, ахир ҳукми —
Тўхтовсиз ижро эт, демоқчимисан?

Елизавета

Униси ҳавола ўз ақлингизга.

Девисон

(Шошиб, даҳшатда унинг сўзими бўлади.)

Худо хайр берсин. Мана менинг ақлим.
Бундай нарсаларни ечиш хокисоринг —
Қўлидан келмайди. Озгина янглиш —
Подшонинг ўлими деган сўз, тамом.
Яхниси бу улуғ ишда, маликам
Битта кўр қуролинг бўла қолайин.
Аниқ истагингни айтсанг бас, менга.

Елизавета

(бесабр)

Аниғи, бас қилинг машмашаларни.
Бас энди тинч, холи қўйинглар мени.

Девисон

Бир оғиз, аниқроқ қилиб айт менга,
Не қилишим керак бу қоғоз билан?

Елизавета

Ҳаммаси айтилган, мени қийнаманг.

Девисон

Ҳаммаси айтилган? Ҳеч қандай гап йўқ?
Мени афву этинг.

Елизавета

(Ер депсиниб.)

Қандай нодонлик!

Девисон

Мен, жаҳлинг чиқмасин, бу вазифада —
Янгиман. Ўсганман саройдан четда.
Сарой тили балки менга узоқроқ.
Ўтиниб сўрайман, кечир бу телбангни.
Бурчимни аниқроқ тушунтириб бер.

(Елвориб унга яқинлашади. Елизавета орқасини ўгириб олади. У бўлса нима қиларини билмайди, сўнг қатъият билан дейди.)

Қўлимни куйдирди, ол фармонингни,
Маликам, бу ишга бошқани ёлла!

Елизавета

Бурчингизни ўтанг, марҳамат қилиб!

(Кетади.)

САҚКИЗИНЧИ МАНЗАРА

Девисон, кейинроқ Берли киради.

Девисон

Энди нима қилсам? Бу қоғозни
Сақлашим керакми? Ёки топширишим?

(Кириб келаётган Берлига.)

Қандай яхши, милорд! Мени бу ишга
Сиз қўйган эдингиз. Менга бўлмади.
Билмаган эканман бу вазифанинг —
Нозик томонини. Қайта қолайин
Аввалги ишимга. Бўлмади бу иш.

Берли

Сизга нима бўлди? Бас! Хукм қани?
Қиролича нега чақирган экан?

Девисон

У кетди ғазабда. Нима қилсам энди?
Ердам беринг, милорд! Маслаҳат беринг!
Ақлим етмай қолди, жуда гангиб қолдим.
Мана ҳукм — фармон, мана имзоси...

Берли

(Сабрсизлик билан.)

У тасдиқ қилдими?
Бу ёққа беринг!

Девисон

Йўқ, бера олмайман, бера олмайман.

Берли

Нимага?

Девисон

Малика мақсадларини
Аниқ айтмадилар.

Берли

Қанақа тагин
Аниқлиги керак сенга? Менга бер!
Қўл борми? Мана шу аниқ бўлгани!

Девисон

Аниқмас фармони олий ижроси,
Қатл этиш керакми ва ёки йўқми.

Берли

(Уни қистаб.)

Бажаринг буйруқни кечиктирмасдан.
Балога қоласиз.

Девисон

Агар пошилсам,
Балога қоламан.

Берли

Тентак ва нодон!
Тез беринг!

(Қўлидан қоғозни юлиб олади ва тез чиқади.)

Девисон

(Етиб олишга шошиб.)

Тентаклик қилманг, қайтаринг.
О, мени сиз ҳалок қиласиз.

ТҮРТИНЧИ ПАРДА

ЕТТИНЧИ КҮРИНИШ

Мария хонаси.

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Кеннеди чуқур қайғуда, қўлидаги конвертни ёпиштирмоқда.
Паулет мотамсари, қимматбаҳо буюмлар солинган қутичани
беради. Мельвиль киради.

Кеннеди

(Уни кўрар экан, қичқириб юборади.)

Кимни кўряпман? Мельвилмисиз сиз?

Мельвиль

Ҳа, Анна,
Бор экан кўришар кун ҳам.

Кеннеди

Шунча айрилиқдан, аламдан кейин...

Мельвиль

Даҳшатли учрашув!

К е н н е д и

Видолашувга...

М е л ь в и л ь

Севимли маликам билан.

К е н н е д и

Оҳ, Мельвиль, оҳ, Мельвиль,
Қанақа кунлар
Бор экан бу шўрлик пешонамизда!

М е л ь в и л ь

Тўсатдаң келдими ўлим хабари?

К е н н е д и

Бошқа ташвишдайди, кутмаган эди.
Уни ўлим — қатл яқинлигимас,
Ваҳмага солганди янги халоскор.
Олиб қочмоқчийди бу кеча бизни,—
Мортимер деган зот. Мария шўрлик
Икки ўт ичида, умидвор аммо
У телба, қизиққон йигит қўлига
Ўзини ишониб-ишонмай маъюс
Тонгни кутар эди. Шунда тўсатдан
Оёқ товушлари, ола-говур гап,
Тақир-туқурларни эшитиб қолдик.
Келди, деб ўйладик озодлик пайти.
Бирдан эшик очиб Паулет кирди,
Кунда чопмоқдалар, деди эшикда.

(Алам билан ўгирилади.)

М е л ь в и л ь

Ё, танграм! У қандай чидай олдийкин
Ўқдай учиб келган бу ўзгаришга?

К е н н е д и

На ўкинч, на кўз ёш! Ҳеч қандай алам
Уни эголмади. Фақат Лестернинг
Хиёнати, ҳамда ҳалиги содиқ

Қизиққон йигитнинг ҳалокатидан.
Хабар келтирганда ғамгин Паулет.
Йиғлади, шунда ҳам ўзи-чун эмас,
Ўзга бир шўрликнинг бахтсизлиги-чун!

М е л ь в и л ь

Кўрсам бўладими? Ҳозир қайда у?

К е н н е д и

Тун бўйи тинмади, ибодат қилди,
Хатда видолашди дўстлари билан
Хотиржам ўтириб васият ёзди.
Умрининг охириги тунида бир оз
Мизғигани ётди бекам тонготар.

М е л ь в и л ь

Ҳозир ким олдида?

К е н н е д и

Бергойн. Унинг
Шахсий хизматкори, сарой табиби.

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Ўша жой. Маргарита Керл.

К е н н е д и

Хўш, нима, уйқудан турдимми хоним?

К е р л

(кўз ёшини аргиб)

Ҳа, турди. Кийиниб сизни сўради.

К е н н е д и

Мен ҳозир.

(у билан бирга кирмоққа шошилган Мельвилга)

Сиз шошманг. Огоҳ қилайин.

К е р л

Сиз эшик ораси Мельвилсиз!

М е л ь в и л ь

Ҳа, мен.

К е р л

Ҳа, Мельвиль, Лондондан келдингиз ҳозир.
Хабарингиз борми менинг эримдан?

М е л ь в и л ь

Озод этишади, эшитишимча.
Фақат...

К е р л

Қиролича ўлганидан сўнг?
Виждонсиз фирибгар, разил тухматчи!
Ҳалок этди буни унинг сўзлари.

М е л ь в и л ь

Шунақа дейдилар.

К е р л

Лаънатлар бўлсин
Леди қотилига! Ҳаммаси ёлғон!

М е л ь в и л ь

Ўйламай гапирманг, Керл!

К е р л

Йўқ, Мельвиль.
Қасамёд қиламан қайда десангиз,
Унинг ўзига ҳам айта оламан,
У ҳалок бўлмоқда ноҳақ, бегуноҳ!

М е л ь в и л ь

Е тавба!..

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой Бергойн. Кейин Кеннеди киради.

Бергойн

(Мельвилни кўриб.)

О, Мельвиль!

Мельвиль

(Уни кучоқлаб.)

Бергойн!

Бергойн

(Маргарита Керга.)

Қироличага

Бир қадаҳ шароб бер! Тезроқ!

(Керг чиқади.)

Мельвиль

Аҳволи бадми?

Бергойн

Ҳаяжон шошириб қўймоқда уни.
Бўйин товляпти овқатдан. Ортиқ
Умид боғламоқда матонатига.
Ҳамма қийинчилик ҳали олдинда
Душманлар кўзига ўлим олдидан
Ожиз кўринишин истамас эдик.

Мельвиль

(Кириб келган Кеннедига.)

Кирсам бўладими?

Кеннеди

У ҳозир ўзи

Чиқмоқда бу ёққа.

ОЛТИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Мария. У кўриниши билан ҳамма алам-ангизда чекинади. Мельвиль бейхтиёр тиз чўқади.

Мария

(Хотиржам салобат билан атрофга кўз югуртиради.)

Нега йиғлаяпсиз? Кувонмоқ керак,
Ахир, тугамоқда азоб-уқубат.
Бошимда яна тож ҳис этмоқдаман,
Яна эрк, ифтихор — табиатимда.

(Бир неча одим олдинга босиб.)

Мельвиль? Бу сизмисиз? Туринг ўрнингиздан!
Маликангиз билан айрилар они
Унга бахт, тантана олиб келдингиз.
Имоним комилки, рақиблар шаксиз
Ҳикоя тўқирлар менинг ҳақимда.
Ҳамдамим, ҳамдамим, менинг даҳшатли —
Ҳалокатим чоғи ёнимда бўлди.
Қандай қучоқлашиб видолашишни —
Истайман авлоди-аждодим билан!
Афсуски, буларни ато қилмади.
Охирги саломим уларга, Мельвиль,
Сизнинг қалбингизда борар албатта.

(Хизматкорларига ўгирилади.)

Сизни топшираман дўстларим, акам —
Фаранг қироллиги марҳаматига.
У сизга бошпана беради. Боринг,
Асти қола кўрманг Англияда.
Кўз ёшингиз билан қилманг уни шод.
Худо ҳаққи, ҳозир қасамёд қилинг,
Бу бадбахт ўлкадан бош олиб чиқиб —
Кетишга, оламдан ўтишим билан.

Мельвиль

(Бутга қўлини қўйиб.)

Қасамёд этаман, шу ерда бўлмиш
Ҳамманинг номидан!..

М а р и я

Азизлар, ҳозир

Нимаики бўлса ихтиёримда,
Ҳаммасини бўлиб чиқдим сизларга.
Алиса, Розамунда ва Гертруда,
Сизга кўйлақларим ва маржонларим.
Буюрсин, ярасин ёшлигингизга!
Ҳеч хафа эмасман Маргаритадан,
Эрининг айбига даҳли йўқ унинг.
Унга деганларим васиятимда.
У ҳаммадан бахтсиз ва олижаноб!
Сеving қимматбаҳо бойлигинг, Анна,
Олтинларда эмас, менинг хотиримда.
Мен сенга маъави рўмолни тикдим,
Қайноқ ёшим билан ҳимариб ипин.
Сўнгги бор хизматинг бўлур, кундада
У билан кўзимни боғларсан ҳали...

К е н н е д и

О, Мельвиль! О, Мельвиль!

М а р и я

Энди бери келинг,

Келинг, сўнгги марта видолашайлик!

Уларга қўлини узатади, қаттиқ-қаттиқ ўпиб, кўз ёш тўқади. Ҳам-
ма унинг оёғига йиқилишади.

Ташаккур, Бергойн, хизматингизга.
Хайр, Маргарита ва Гертруда.
Оловдай ёнмоқда лабинг. Бекангиз —
Ёмон эди, аммо севимли эди.
Худо, Гертруда, сенга ўзингдай
Ўт-олов, муносиб эр ато қилсин.
Алвидо, алвидо, алвидо, хайр!

Кескин улардан ўгирилади. Мельвилдан бошқа ҳамма чиқади.

ЕТТИНЧИ МАНЗАРА

М а р и я, М е л ь в и л ь.

М а р и я

Бу олам ишини саранжом қилдим,
Ҳеч кимсадан қарзим қолмади энди.

Менга ўзга нарса азоб бермоқда,
Аламда кетмоқда ҳавоий қалбим.

М е л ь в и л ь

Кўнглингни бўшатгин содиқ дўстингга.

М а р и я

Мен ҳозир мангулик эшигидаман.
Чақира олмадим бирон-бир роҳиб
Ўзим мазҳабимдан. Мана, кетмоқдаман
Шундай, тангри билан ярашмай туриб.

М е л ь в и л ь

Тинчлан, диёнатли бўлмоқ аслида —
Афзалроқ сақлашдан урфу одатни.

М а р ҷ я

Сиз менга роҳибсиз, айтилса ҳам,
Сиз тангри элчиси, тинчлик келтирган
Кета туриб сизга тавба қиламан,
Сиздан эшитаман афву сўзини.

М е л ь в и л ь

Топдинг, қиролича, чиндан ҳақиқатнинг —
Бир қисмини фақат, эшит ҳаммасин.
Сени кузатмоққа мени юборди,
Мени бағишлади Папанинг ўзи.

М а р и я

Ўлим ёқасида, демак, яна бир —
Бахт ато этипти менга тангримиз.
Оҳ, қандай кутардим халос бўлмоқни —
Бу фоний оламда, алданиб, ёниб.
Халоскорим келди кутмаганимда.
Менинг хизматкорим, тангри элчиси,
Қаршимда турарди икки букилиб,
Энди мен чўкаман унинг олдида.

(*тиз чўкади*)

Мельвиль

(хоч билан чўқинтириб)

Мария, қиролича
Самовий қувватлар, авлиёлар ҳақи,
Тангри тавбасига ҳаммасини де,
Ҳеч нарса қолмасин кўнглинг тубида!

Мария

Кўнглимда не бўлса ўзига аён.

Мельвиль

Ўзинг виждонан айт, гуноҳларингни,
Қай бирига чиндан қиласан тавба?

Мария

Ендим кеча-кундуз газабли ўтда.
Қотилимга тилаб қасос ва ўлим!
Худодан кечирим тиладим, лекин
Ўзим кечирмадим уни ҳеч қачон!

Мельвиль

Кўз юмоласанми ҳаётдан, леди,
Ўлимга тан бермоққа етарми қурбинг?

Мария

Қатъий, худо ҳаққи, қатъий, самимий!

Мельвиль

Қандай гуноҳинг бор тагин кўнглингда?

Мария

Наинки адоват, ғайри ишқ билан
Тангримас, бандага муҳаббат қўйдим,
Охири панд берди, хиёнат билан
Ўлим кундасига рўбарў қилди.

Мельвиль

Эсла, тагин қандай гуноҳинг қолди?

М а р и я

Эрдан афзал кўрдим жинояткорни,
Унинг қотилига қалбимни тутдим.
Мана афву бўлди, ювилди гуноҳ,
Аммо ўз ҳолимга қўймас пушаймон.

М е л ь в и л ь

Бошқа қолмадими иқрор бўлмаган
Ювидмаган тагин бирон гуноҳинг?

М а р и я

Ҳаммасини айтиб бўлдим, қолмади.

М е л ь в и л ь

Ҳаммадан бохабар тангри ва черков
Кечирмайди, иқрор тўла бўлмаса.
Бу гуноҳ халоват бермайди сенга,
Маликам, ҳаттоки у дунёда ҳам.

М а р и я

Ҳеч нарса қолмади энди кўнглимда.

М е л ь в и л ь

Наҳотки, тангридан яширсанг энди
Анови Баббингтон ва шериклари —
Билан қилган фитна-жиноятларингни?!
Бу жазо ҳаммаси ўша учун-ку!
Азобда бўлсинми қиёматинг ҳам?

М а р и я

Барига розиман, такрор айтаман:
Тамом иқрор бўлдим гуноҳларимга.
Барча қиролларга ялинганим рост,
Елғиз қутқаришни бу ердан.
Аммо рақибимга суиқасд қилиш
Ҳатто келгани йўқ хаёлимга ҳам.

М е л ь в и л ь

Демак, бундан чиқди, котибларинг сенга
Бўҳтон қилипти-да?

М а р и я

Ҳа, бўҳтон қилган.

М е л ь в и л ь

Демак, бундан чиқди, жаллод кундасига
Тамоман бегуноҳ бош қўймоқдасан?

(дуо қилади)

Бор энди ўлимга маликалардек.
Ваколатим ҳаққи, озодсан энди
Бутун устингдаги гуноҳларингдан.

Мельвиль эшикка боради, Мария ибодатга жим ўтиради. Мель-
виль давом этади.

Энди яна битта оғир курашга —
Туриш бермоқликка борми қудратинг.

М а р и я

Фарқи йўқ ҳар қандай даҳшатнинг энди.

М е л ь в и л ь

Бўлмаса қарши ол лорд Берли билан
Паулет
Шу ёққа келишяпти.

САККИЗИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Берли, Паулет.

Б е р л и

Миледи, мен келдим ҳузурингизга,
Билай, дея сўнгги хоҳишларини.

М а р и я

Раҳмат.

Б е р л и

Фармон олдим, ҳамма қонуний
Истақларингизни адо этишга.

М а р и я

Ҳаммаси айтилган васиятимда.
Паулет қўлида, истагим шуки,
Уша ёзганларим адо этилсин.

П а у л е т

Шубҳасиз.

М а р и я

Ва менинг хизматкорларим
Қаерни истаса, Шотландиями,
Ёки Франция, тез жўнатилсин.

Б е р л и

Яхши.

М а р и я

Модомики менинг жасадим
Бунда қабристонда қўйилмас экаң,
Содиқ бир қулимга рухсат этсангиз,
Юрагимни кесиб олса-да, уни
Олиб бориб қўйса Францияга.

Б е р л и

Яхши.

Тагин қандай хоҳишлари бор?

М а р и я

Салом денг Британия маликасига.
Ноҳақ қатлим учун кечирдим уни.
Узр у кечаги қаттиқ гапларга.
Узоқ ҳукм сурсин бахтиёр ва тинч.

Б е р л и

Қайтмадингиз лекин асосий гапга,
Роҳиб ёрдамига унамадингиз.

М а р и я

Менинг тангрим билан муросам яхши.
Сэр Паулет, койманг мени, азизим.
Сизни маломатга — азага қўйдим,
Жиянингиз кетди икки ўртада
Кечиринг...

П а у л е т

(унинг қўлини олади)

Алвидо, худо ёр бўлсин.

ТУҶҚИЗИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Кеннеди билан Жориа киради, орқаларидан

Ш е р и ф.

М а р и я

Хўш, Анна? Кетишим керакми энди?
Видолашамизми? Етдими фурсат?
Шериф ҳам кўринди. Хўш ҳозир-ҳозир.
Ҳаммангизга хайр.

Хотинлар қучоқлашадилар.

Мельвиль, ҳа, Анна.
Мени сўнгги марта қўлтиқлаб олинг.
Берли, рухсат беринг, бирга боришсин.

Б е р л и

Бунга фармойиш йўқ.

М а р и я

Наҳот, рад этсангиз

Шу бир арзимаган илтимосни ҳам
Наҳотки, даҳшатли дақиқа, опам
Мени эркак — жаллод ечинтиришга —
Йўл қўяр, ўйламай ҳаёлигимни.

Б е р л и

Жориа жойимас, жазолаш жойи,
Фарёд, шовқин-сурон кўтарилади.

М а р и я

Фарёд кўтармайди менинг энагам,
Унинг бардошига кафилман, милорд,
Узоқлатманг уни менинг ёнимдан.
Ҳаётга йўллаган қадрдон қўли
Энди ўлимга ҳам кузатиб қолсин.

П а у л е т

(Берлига)

Рухсат беринг энди.

Б е р л и

Майли, розиман.

М а р и я

Бошқа сўровим йўқ.

(Бутни олиб ўнади.)

Менинг халоскорим!
Қўлингни ёйибсан бағрингни очиб,
Менинг руҳимни ҳам қучоғингга ол.

Кетади, хизматкорлари фарёд чекиб қолишади.

САККИЗИНЧИ КЎРИНИШ

«Қатл»

М а р и я, Л е с т е р

Лестер ва Мария кўзлари тўқнашади. Мария титраб кетади, тиззалари бўшашиб, йиқилаёзади, Лестерга қаттиқ тикилади. Лестер унинг қарашига дош беролмай, кўзини четга олади. Ниҳоят мурожаат қилади.

М а р и я

Сўзингиз устидан чиқдингиз, граф.
Тутқинликдан ўзим, ўз қўлим билан
Олиб чиқаман деб айтган эдингиз.

Мана айтганингиз бўлди, қатлга,
Улим кундасига олиб келишди.

(Лестер ерга кириб кетгудай туради. Мария мулойим давом этади.)

Узоқ умр кўринг, бахтиёр бўлинг,
Агар бахтни ўйлаш, унга эришмоқ —
Бахтига муяссар бўла олсангиз.
Икки қиролича кетидан қувиб,
Қандай қалбни хароб қилдингиз, Лестер!

(Кетади.)

ТУҶҚИЗИНЧИ КҶРИНИШ

«Тахт»

БИРИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета Ёлғиз.

Елизавета

Ўлдирилдимикин, йўқми у ҳали?
Ўйлашга қўрқаман иккисини ҳам.
Лестер ҳам, Берли ҳам йўқолиб кетди.
Агар бўлишмаса Лондонда улар,
Қайда бўлишади... Ким у?

ИККИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета. Маҳрам.

Елизавета

Хўш, нега
Ёлғиз қайтиб келдинг? Лорд қани?

Маҳрам

Мен ҳам...

Билмадим. Билмайди ҳеч ким саройга
Пойтахтдан кетишган эди азонда.

Елизавета

(жонланиб)

Бор!
Энди Англия маликасиман!
У ўлди. Ниҳоят ёруғ оламда

Тинч ва осойишта юра оламан!
Нега қалтирайман қайдан бу даҳшат?
Ахир кўзларига тупроқ тўлди-ку.
Ким мени ўлдирди дея олади?
Кўз ёшим етарли йиғласам агар.

УЧИНЧИ МАНЗАРА

Елизавета, Тальбот, Кент

Елизавета

Қандай яхши гаплар айтасиз, Тальбот?

Тальбот

Сенинг гаминг билан бугун, маликам,
Тауэрга бордим, Мариянинг —
Котиблари. Керл, Нау ётган ерга
Бирдан оёғимга ёпишиб Керл,
Жазавага тушиб, худди тентаклардек
Бўхтон қилдим, дея Марияга мен,
Қалбаки эди, деб, ёзган хатим ҳам,
Мени йўлдан урди ўртоғим, дея,
Этагимдан ушлаб йиғлади ёмон.
Утинаман сендан, тез фармойиш қил,
Бу ишни қайтадан тафтиш қилишсин.

Елизавета

Қайтадан кўришга асос йўқ, Тальбот.
Лекин, мен айтаман, кўриб чиқишсин.
Салтанатимизнинг ишида, Тальбот.
Бўлмаслиги керак бирон шубҳа, шак.

ТўРТИНЧИ МАНЗАРА

Уша жой. Берли. Кейин Девисон.

Берли

(Қиролича ҳузурида тиз чўкиб.)

Кўп яша, омон бўл, буюк маликам!
Стюарт сингари мангу яксон бўлсин
Сенинг, бизнинг ҳамма душманларимиз.

Т а л ь б о т

(юзини яшириб, даҳшатда)

Е раббий!

Е л и з а в е т а

Айтинг, лорд,
қатл фармонини

Мендан олдингизми, ёки...

Б е р л и

Йўқ, бекам,

Уни Девисондан олдим.

Е л и з а в е т а

Девисон

Сизга топширдими менинг номимдан?

Б е р л и

Йўқ, асло!

Е л и з а в е т а

Бу қандай итоатсизлик?

Мен сизга Берлига беринг, дедимми?

Д е в и с о н

Бевосита эмас, албатта, лекин
Билвосита, яъни ишора билан.

Е л и з а в е т а

Бу қанақа қилиқ! Менинг сўзларимни
Бошқача, ногўғри изоҳлаб, уни
Қонли фожиага йўйиб юбормоқ?..
Жавобин берасиз бошингиз билан!
Кимга керак бўлиб қолди ҳукмни
Шундай зудлик билан сўрамай-нетмай,
Бажариб юбориш?..

Аммо ҳукми олий

Тўғри эди. Бунга шубҳа йўқ сира.

Лекин фойдаланмоқ сиздан лозим эди

Кўнгилчанлигимиз, шафқатимиздан.

Йўқотинг кўзимдан бу фирибгарни!
Сизни суд қиламиз, ҳуқуқингизни
Қилганингиз учун суинистеъмол.

(Чапак чалади, офицер кўринади).

Тауэрга жўнатынг, раҳм қилмай, уни
Қаттиқ жазолансин! Фақат сиз, Тальбот,
Мени етакловчи хайрли ишга,
Маслаҳатчим бўлинг, Тальбот, ёнимда,
Энг яқин, самимий дўстим.

Т а л ь б о т

Маликам.

Содиқ қулларингни қувма, уларни
Зиндонга ташлама, улар сени деб
Бу ишларни қилди, сени деб энди
Пинҳон тутишади бу сирларни ҳам.
Мен бўлсам кетаман. Мени афву эт.
Ожизлик қилади энди қўлларим
Муҳрлашга сенинг юмушларингни.

Е л и з а в е т а

Наҳот ташлаб кетса мени ўлимдан —
Сақлаб қолган киши?..

Т а л ь б о т

Аҳамиятсиз

Бундан яхшисини қила олмадим.
Давр сур. Рақибанг қатл этилди.
Ҳеч нарса халалмас. Тўсиқ тугади.

(Кетади.)

Е л и з а в е т а

(Кириб келаётган К е н т г а.)

Лестерни чақиринг.

К е н т

Лестер кемада
Жўнаб кетди ҳозир Францияга.

(Кетади.)

*(Елизавета креслога ўтириб қолади, бошини қуйи
солади, бор бўйи билан тикланади.)*

Парда